

Archeologisch vooronderzoek Lede – Kleine Kouterrede

Natasja Reyns, Lies Dierckx en Bénédicte Cleda

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba 111

Aard onderzoek: Prospectie
Vergunningsnummer: 2012/380
Naam aanvrager: Natasja Reyns
Naam site: Lede – Kleine Kouterrede

Opdrachtgevers: S.H.M. Denderstreek cvba, Heilig Hartlaan 44, B-9300 AALST en
SOLVA, Joseph Cardijnstraat 60, B-9420 ERPE-MERE
Opdrachtnemer: All-Archeo bvba, Barelveldweg 4, B-2880 BORNEM
Terreinwerk: Natasja Reyns en Bénédicte Cleda
Administratief toezicht: Stani Vandecastseye, Agentschap Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen,
Gebroeders Van Eyckstraat 4-6, 9000 GENT

Rapportage: All-Archeo bvba
Determinaties: dra. Natasja Reyns

All-Archeo bvba
Barelveldweg 4
B-2880 Bornem

info@all-archeo .be
0478 36 57 07
0498 15 84 40

D/2013/12.807/3

© All-Archeo bvba, 2013

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek. De aanbevelingen dienen louter ter advisering van het bevoegde gezag, zijnde het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Inhoudsopgave

1 INLEIDING.....	5
2 ADMINISTRatieve FICHE.....	7
3 PROJECTGEGEVENS EN AFBAKENING ONDERZOEK.....	9
3.1 Afbakening studiegebied.....	9
3.2 Aard bedreiging.....	10
3.3 Onderzoeksopdracht.....	11
4 BESCHRIJVING REFERENTIESITUATIE.....	13
4.1 Landschappelijke context.....	13
4.1.1 Topografie.....	13
4.1.2 Hydrografie.....	13
4.1.3 Bodem.....	14
4.2 Beschrijving gekende waarden.....	16
4.2.1 Historische gegevens.....	16
4.2.2 Archeologische voorkennis.....	17
4.2.3 Inschatting intactheid archeologisch erfgoed en archeologische potentie.....	19
5 RESULTATEN TERREINONDERZOEK.....	21
5.1 Toegepaste methoden & technieken.....	21
5.2 Bespreking sporen oostelijke zone.....	23
5.3 Bespreking sporen westelijke zone.....	28
5.4 Afbakende sites.....	31
5.5 Besluit.....	31
6 WAARDERING.....	33
6.1 Oostelijke zone.....	33
6.2 Westelijke zone.....	33
7 ANALYSE VAN DE GEPLANEDE SITUATIE: EFFECTEN.....	35
8 AANBEVELINGEN.....	37
8.1 Adviezen.....	37
9 BIBLIOGRAFIE.....	39
9.1 Publicaties.....	39
9.2 Websites.....	39
10 BIJLAGEN.....	41
10.1 Lijst van afkortingen.....	41
10.2 Glossarium.....	41
10.3 Archeologische periodes.....	41
10.4 Plannen en tekeningen.....	41
10.5 Harrismatrix.....	42
10.6 Vondstenlijst.....	47
10.7 Monsterlijst.....	48
10.8 CD-rom.....	48

1 Inleiding

Binnen het plangebied wordt in opdracht van SHM Denderstreek en SOLVA een nieuwe woonverkaveling gerealiseerd. Het projectgebied heeft een oppervlakte van circa 3,05 ha. In het kader van een adviesaanvraag, adviseerde Onroerend Erfgoed om een archeologische prospectie met ingreep in de bodem te laten uitvoeren.

Deze opdracht werd op 7 augustus 2012 aan All-Archeo bvba toegewezen. Het terreinwerk werd uitgevoerd van 1 tot en met 8 oktober 2012, onder leiding van Natasja Reyns en met medewerking van Bénédicte Cleda. De bedoeling van het onderzoek was om binnen het plangebied archeologisch erfgoed te karteren en het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed te lokaliseren, te interpreteren en te waarderen. Op die manier kan advies uitgebracht worden over eventuele vervolgstappen met betrekking tot het archeologisch vrijgeven van het plangebied en het definiëren van eventuele sites die verder onderzocht dienen te worden.

De eindbeslissing over het vrijgeven van de gronden en/of archeologisch vervolgonderzoek ligt bij Agentschap Onroerend Erfgoed.

Rond de grondplannen worden coördinaten weergegeven, uitgedrukt in m volgens het coördinatenstelsel Lambert72. Op die manier zijn alle grondplannen georefereneerd en hebben ze tevens een schaal aanduiding aan de randen.

2 Administratieve fiche

Administratieve gegevens	
<i>Naam van de opdrachtgever</i>	S.H.M. Denderstreek cvba, Heilig Hartlaan 44, B-9300 AALST en SOLVA, Joseph Cardijnstraat 60, B-9420 ERPE-MERE
<i>Naam van de uitvoerder</i>	All-Archeo bvba
<i>Naam van de vergunninghouder</i>	Natasja Reyns
<i>Beheer en plaats van de geregistreerde data en opgravingsdocumentatie</i>	Wordt overgedragen aan het archeologisch depot van Oost-Vlaanderen.
<i>Beheer en de plaats van de vondsten en stalen</i>	Wordt overgedragen aan het archeologisch depot van Oost-Vlaanderen.
<i>Projectcode</i>	2012/380
<i>Vindplaatsnaam</i>	Lede – Kleine Kouterrede
<i>Locatie met vermelding van provincie, gemeente, deelgemeente, plaats, toponiem en minimaal 4 xy-Lambertcoördinaten</i>	Zie 3.1 Afbakening studiegebied
<i>Kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer(s)</i>	Lede, afdeling 1, sectie B, percelen 110h2, 110k2, 110c2, 110d2, 110e2, 110f2, 110l2, 110m2, 111a, 139l, 140f, 143f, 146b, 151f, 152f, 153, 154, 155e, 156z, 157a, 158d, 159d, 162n, 162r
<i>Kaart van het onderzoeksgebied op basis van de topografische kaart op schaal 1:10000</i>	Zie 4.1.1 Topografie
<i>Begin- en einddatum uitvoering onderzoek</i>	1 tot 8 oktober 2012
Omschrijving van de onderzoeksopdracht	
<i>Verwijzing naar de bijzondere voorwaarden, die zijn opgenomen in de vergunning</i>	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Lede, Kleine Kouterrede
<i>Omschrijving van de archeologische verwachtingen</i>	Zie 4.2.2 Archeologische voorkennis
<i>Wetenschappelijke vraagstelling met betrekking tot het onderzoeksgebied</i>	Zie 3.3 Onderzoeksopdracht
<i>Doelen en wensen van de natuurlijke persoon of rechtspersoon die door zijn actie of acties de ingreep van de bodem veroorzaakt of noodzakelijk maakt</i>	Zie 3.2 Aard bedreiging
<i>Eventuele randvoorwaarden</i>	Niet van toepassing
Eventuele raadpleging van specialisten	
<i>Omschrijving van de inbreng van specialisten als hun advies werd ingewonnen bij substantiële staalname voor specialistisch onderzoek</i>	Niet van toepassing
<i>Omschrijving van de inbreng van specialisten als zij betrokken worden bij de conservatie</i>	Niet van toepassing
<i>Omschrijving van de algemene wetenschappelijke adviseren door personen die buiten het project stonden</i>	Niet van toepassing

3 Projectgegevens en afbakening onderzoek

3.1 Afbakening studiegebied

Het projectgebied is gelegen in de provincie Oost-Vlaanderen, gemeente Lede (Fig. 1), percelen 110h2, 110k2, 110c2, 110d2, 110e2, 110f2, 110l2, 110m2, 111a, 139l, 140f, 143f, 146b, 151f, 152f, 153, 154, 155e, 156z, 157a, 158d, 159d, 162n, 162r (kadaster Afdeling 1, Sectie B). Het onderzoeksgebied beslaat een oppervlakte van 3,03 ha en is volgens het gewestplan gelegen in woongebieden (0100).

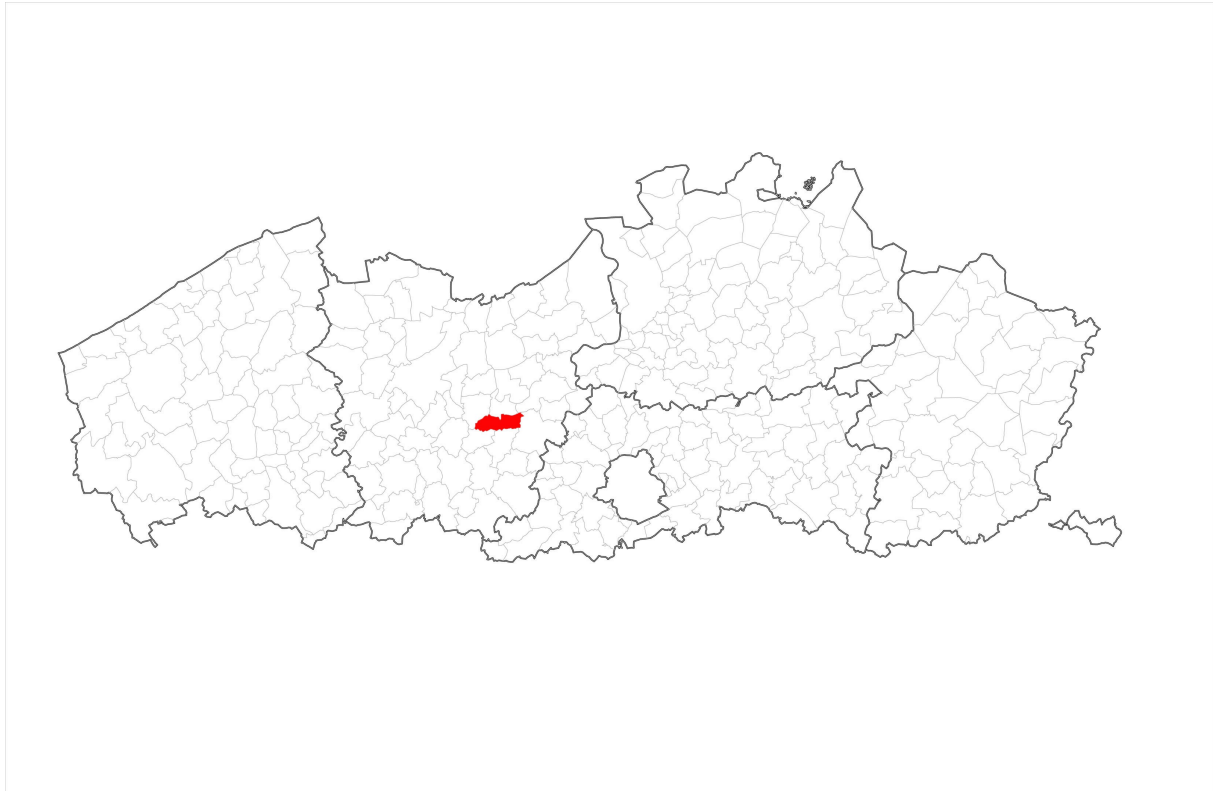

Fig. 1: Situeringsplan Lede

– Administratieve gegevens met betrekking tot de locatie van het onderzoek:

- Provincie: Oost-Vlaanderen
- Locatie: Lede
- Plaats: Kleine Kouterrede
- Toponiem: Lede – Kleine Kouterrede
- x/y Lambert 72-coördinaten:

– 123429, 184246	– 123557, 184074
– 123391, 184245	– 123561, 184058
– 123397, 184200	– 123592, 184062
– 123297, 184188	– 123601, 184012
– 123321, 184103	– 123682, 184008
– 123489, 184128	– 123695, 184038

Het projectgebied (Fig. 2) is gelegen ten oosten van de dorpskern van Lede. Ten noordoosten van het onderzoeksgebied loopt een spoorlijn en ten westen ligt de Kleine Kouterrede. In het zuiden bevinden zich nog de Poortseweg en de Hollestraat.

Fig. 2: Kleurenorthfoto met een situering van het onderzoeksgebied (maps.google.nl)

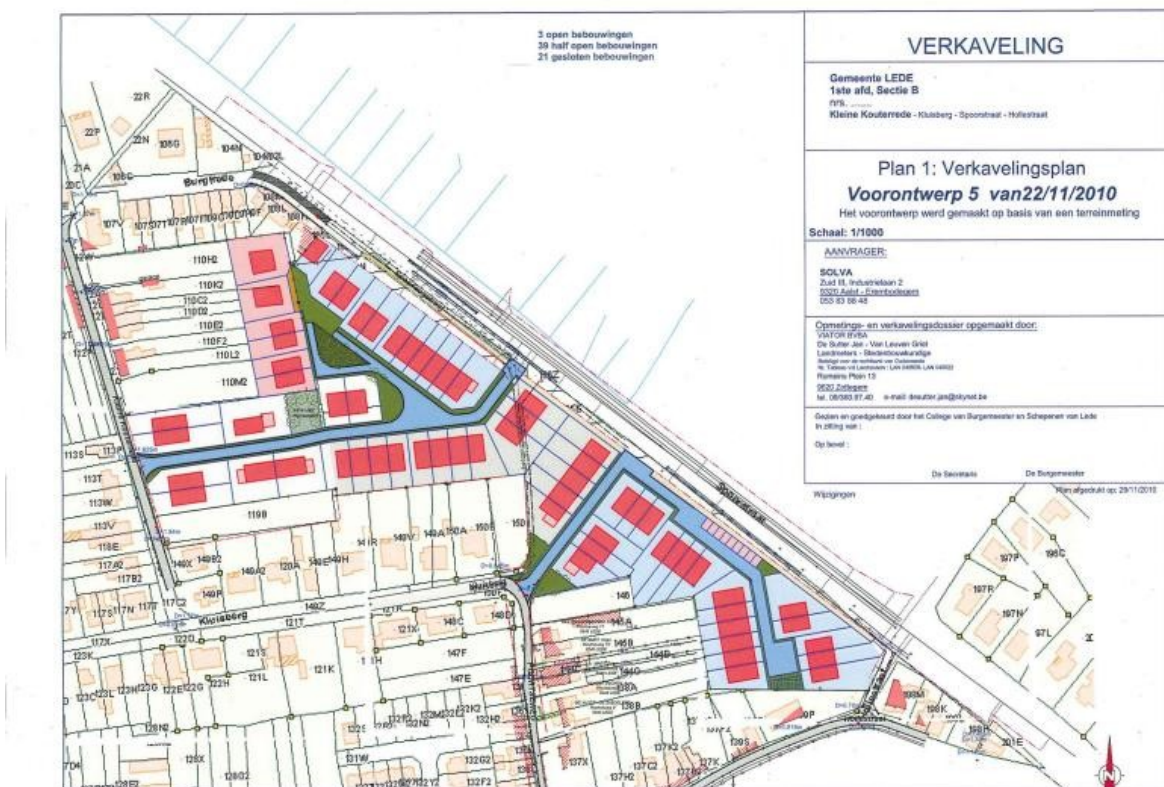

Fig. 3: Ontwerpplan

3.2 Aard bedreiging

Binnen het plangebied wordt in opdracht van de gemeente een woonverkaveling gerealiseerd (Fig. 3). Dit impliceert dat het bestaande bodemarchief grondig verstoord zal worden. Daarom werd een prospectie met ingreep in de bodem aanbevolen, zodat een inschatting kan gemaakt

worden van eventueel op het terrein aanwezige archeologische waarden, alvorens de werken met betrekking tot de verkaveling van start mogen gaan.

3.3 Onderzoeksopdracht

De bedoeling van het onderzoek is het vaststellen van de eventuele aanwezige archeologische waarden en deze in relatie tot hun context te interpreteren en zo correct mogelijk te waarderen, om de gevolgen van de geplande bedreiging te kunnen inschatten en zo correct mogelijk te waarderen, om de gevolgen van de geplande bedreiging te kunnen inschatten. Hieruit moet dan een advies voortvloeien met betrekking tot de volgende stappen. Dit kan het vrijgeven van de terreinen of de noodzaak van een eventueel vervolgonderzoek omvatten. Om een weloverwogen waardering te kunnen voorstellen, is een prospectie met ingreep in de bodem aangewezen.

Een aantal vragen dienden in het bijzonder beantwoord te worden:

- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan de sporen op domein Mesen?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

4 Beschrijving referentiesituatie

4.1 Landschappelijke context

4.1.1 Topografie

Op de topografische kaart is het gebied gelegen op circa 20 m TAW (Fig. 4). Het terrein helt licht af naar het oosten toe, maar is voor het overige eerder vlak. Lede ligt op een heuvel, met een maximale hoogte van 40 m TAW, die een vrij dominante plaats in het landschap inneemt en van waar men aan alle zijden uitkijkt op lager gelegen delen. De heuvel is de laatste duidelijke verhevenheid vooraleer men naar het noorden toe de vlakte van de Scheldevallei bereikt. De naamgeving van Lede, afgeleid van het Germaanse *hlitha* dat heuvel of helling betekent, spreekt voor zich.¹ Het onderzoeksgebied bevindt zich op de noordoostelijke helling van deze heuvel.

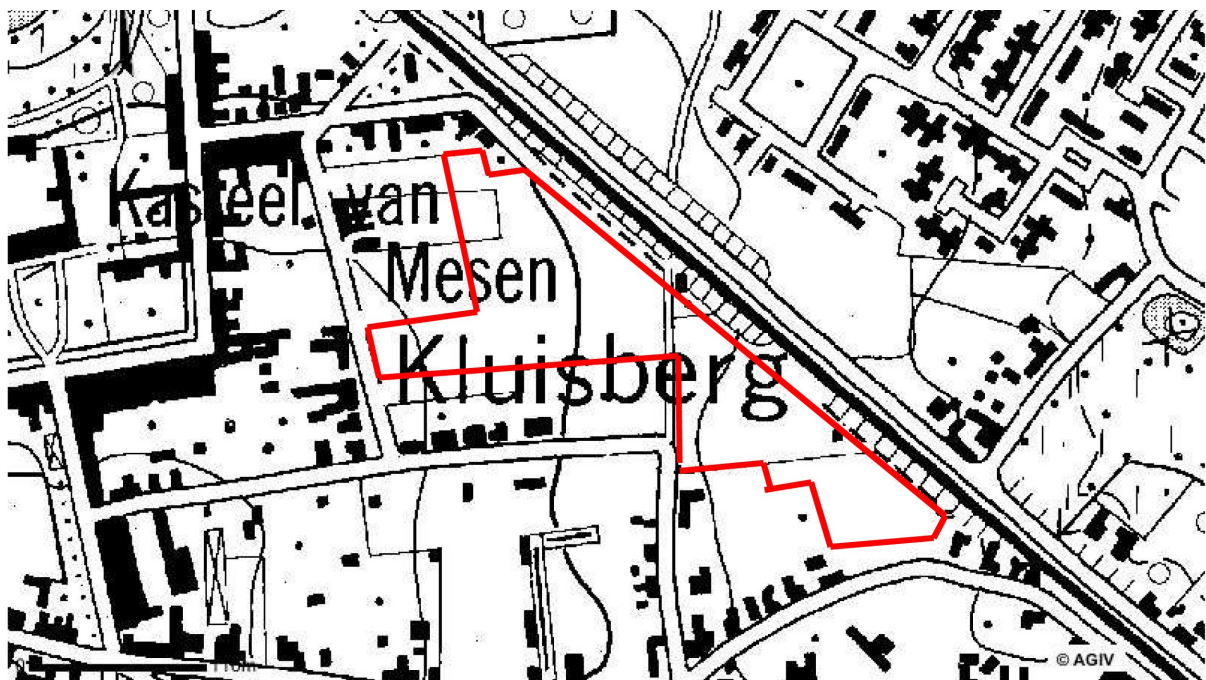

Fig. 4: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen>)

4.1.2 Hydrografie

Het gebied is gelegen binnen het Denderbekken, in de subhydrografische zone Molenbeek/Plankebeek 432/30000. Ten oosten van het terrein, aan de overzijde van de spoorweg, loopt een naamloze waterloop (Fig. 5).

¹ Clement/De Maeyer/Cherretté 2009, 7

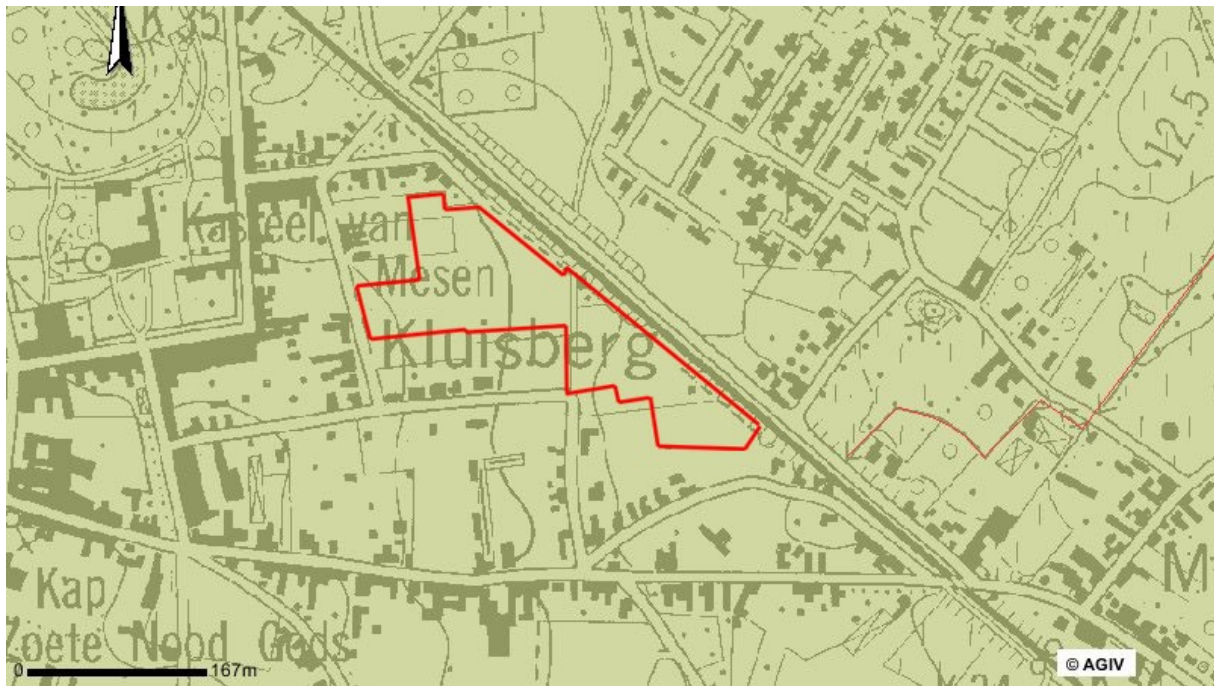

Fig. 5: Hydrografie (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/vha>)

4.1.3 Bodem

Lede is gelegen op de grens van het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict (zuiden) en het Pleistoceen riviervalleiendistrict van de Schelde' (noorden).² Het onderzoeksgebied zelf is gelegen in de zandleemstreek. De geologische ondergrond van het terrein bestaat uit het Lid van Egem (TtEg) en wordt gekenmerkt door grijsgroen zeer fijn zand, kleilagen, zandsteenbanken, en is glauconiet- en glimmerhoudend.³

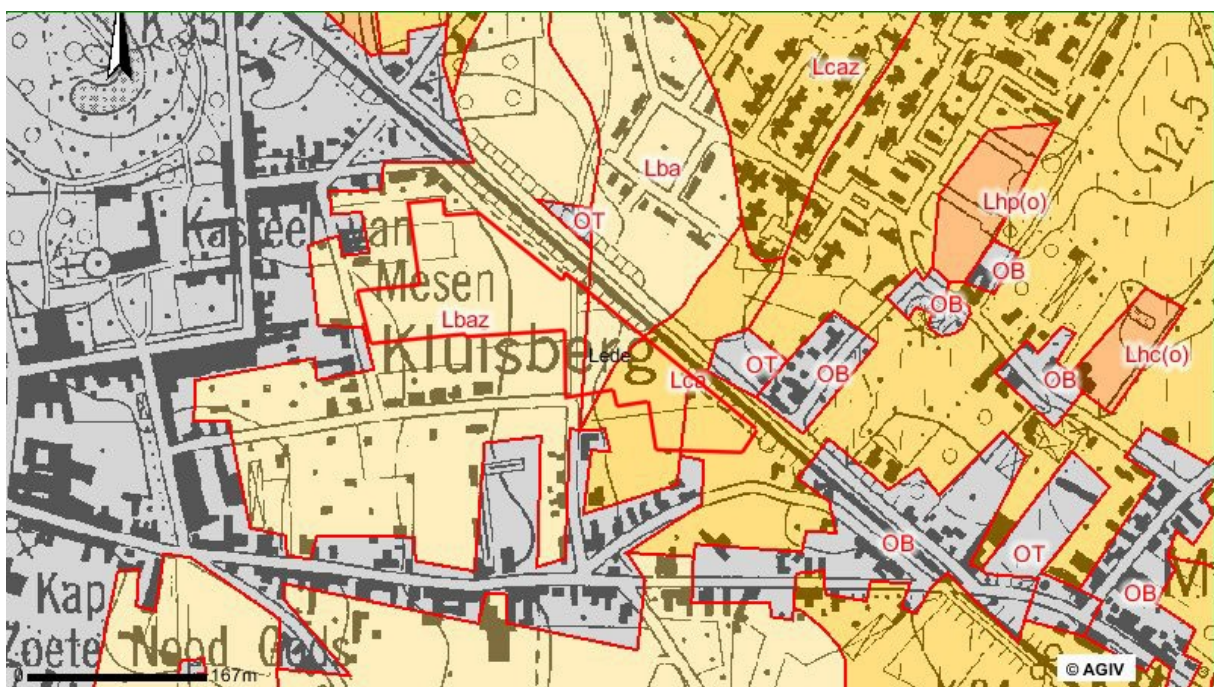

Fig. 6: Bodemkaart (<http://www.agiv.be>)

² Clement/De Maeyer/Cherretté 2009, 7

³ <http://dov.vlaanderen.be>

WP5 PR1

WP8 PR1

WP12 PR1

WP15 PR1

WP16 PR1

WP22 PR1

Fig. 7: Geregistreeerde profielen

De bodem is in het noordwesten van het onderzoeksgebied weergegeven als een droge zandleembodem met textuur B horizont (Lbaz). In het zuidoosten van het terrein, meer naar de eerder vermelde waterloop toe, is de bodem weergegeven als een matig droge zandleembodem

met textuur B horizont (Lca). Rondom het onderzoeksgebied zijn voor het overige nog bebouwde zones (OB) en sterk vergraven gronden (OT) aanwezig (Fig. 6).⁴

Door het onderzoeksgebied loopt een veldweg van noord naar zuid, die de Kluisberg met de Burgtrede verbindt. Tussen de zone die zich ruwweg ten oosten van deze veldweg bevindt en de zone die zich ruwweg ten westen ervan bevindt, kon een duidelijk verschil opgemerkt worden in de opbouw van de bodem. De bodemopbouw in het onderzoeksterrein bestaat uit een recente, donkerbruine teelaarde met een dikte van 35 tot 60 cm. Deze rust in een deel van het terrein rechtstreeks op de moederbodem (WP16 en WP22, Fig. 7 onder), die bestaat uit roestbruine zandleem, vooral dan in het noorden tot noordwesten van het terrein.

In het oosten en zuidwesten van het terrein bevindt zich onder de teelaarde nog een homogene bruine B-horizont (WP12 en WP15, Fig. 7 midden), met over het algemeen een dikte van 15 tot 35 cm. Tot slot bevindt zich in het oosten van het terrein, dat tevens het laagst gelegen is, onder deze B-horizont nog een pakket lichtgrijze en licht gevlekte colluvium (WP5 en WP8, Fig. 7 boven), met een dikte van 15 tot 35 cm. Over het merendeel van het onderzoeksgebied bevindt het archeologisch niveau zich op circa 35 cm tot 1,10 m onder het maaiveld, tussen 13,99 en 22,93 m TAW.

Fig. 8: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (<http://www.ngi.be>)

4.2 Beschrijving gekende waarden

4.2.1 Historische gegevens

Lede werd voor het eerst vermeld als "Letha" in 1019. Lede omvatte drie heerlijkheden: de heerlijkheid Lede met leenhof, in 1607 werd de heerlijkheid tot baronie verheven en in 1633 tot markizaat, en de heerlijkheden Ronkenburg en Merem. De arduin en vooral de geelbruine

⁴ <http://dov.vlaanderen.be>

kalkhoudende zandsteen, uitgebaat te Lede, genoten van de 15de tot de 18de eeuw wijde bekendheid.⁵

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), kan gezien worden dat het projectgebied gelegen is in landbouwgebied (Fig. 8). In het zuidwesten is de splitsing tussen de Ommeganglaan en de Bellaertstraat te herkennen en ook de Kasteeldreef is te herkennen. In de nabije omgeving is tot slot ook *Chateau de Lede* duidelijk aangegeven.

Fig. 9: Atlas der Buurtwegen (<http://www.gisooost.be/ATLASBW/>)

Op de Atlas der Buurtwegen uit circa 1841 zijn de Hollestraat en de Kleine Kouterrede te herkennen. Er kan gezien worden dat er nog steeds geen bebouwing is op het terrein zelf. Wel loopt een weg diagonaal over de noordwestelijke percelen (Fig. 9), die vandaag de dag niet meer bestaat. Het kasteeldomein ten noordwesten van het onderzoeksgebied is nu aangegeven als *Groot Kasteel*.

4.2.2 Archeologische voorkennis

In en nabij het projectgebied zijn volgens de Centraal Archeologische Inventaris (Fig. 10) enkele archeologische waarden aanwezig. Het dichtste bij het onderzoeksgebied is het Domein Mesen gelegen:

- CAI 150325: Domein Mesen (09-LED-DM). Hier werden bewoningssporen uit de vroege ijzertijd en bewoningssporen, maar ook resten van begraving, uit de Romeinse tijd aangetroffen, evenals grachten uit de volle en late middeleeuwen. Er waren ook resten van muren en een kelder of beerput uit de 16de eeuw.⁶

⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

⁶ Clement/De Maeyer/Cherretté 2009; Archeologiebrochure 2

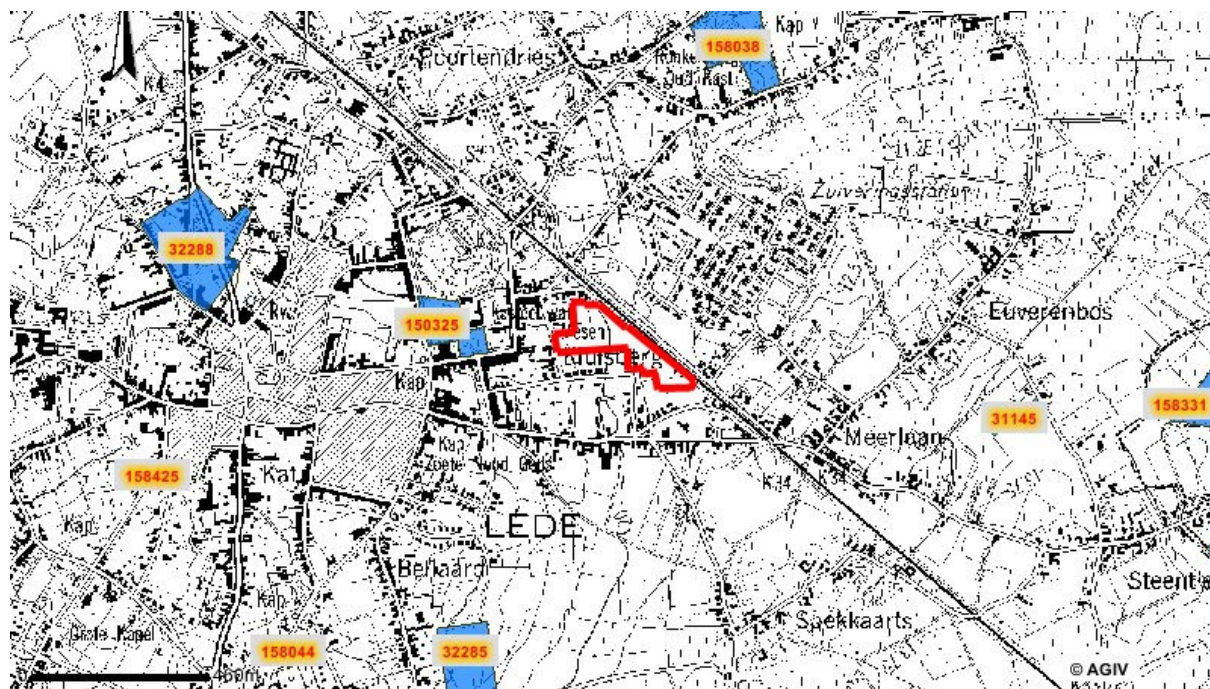

Fig. 10: Overzichtskaart CAI

Andere gekende archeologische waarden in de ruimere omgeving zijn:

- CAI 158038: Kasteel Ronkenburg, een omwald kasteel met bijhorend neerhof dat was voorzien van omgrachting. De oudst gekende leenhouder dateert uit 1365.⁷ De Heerlijkheid van Ronkenburg was omstreeks 1625 de belangrijkste van de drie heerlijkheden van Lede (zie hoger). Oorspronkelijk heette het *Hof ten Bossche*, een slot dat behoorde aan de proost van Nijvel. De geuzen brandden het omwalde herenkasteel met kerk en huizen gedeeltelijk af. Tijdens de Franse revolutie diende de kerk tot gevangenis. *Huize Ronkenburg* was sinds 1938 een klooster van de Zwartzusters van Aalst.⁸
- CAI 158044: Ommeganglaan 48. Hier werd vondstenmateriaal uit de Romeinse tijd gevonden.⁹
- CAI 158331: Noenstraat (HO 26-27) leverde archeologische objecten uit de steentijd op.¹⁰
- CAI 158425: Molenbrugstraat I. Hier werd vondstenmateriaal uit de steentijd en Romeinse tijd aangetroffen.¹¹
- CAI 31145: Leedshouwken 50. Hier werden een waterput en andere bewoningssporen uit de late ijzertijd gevonden.¹²
- CAI 32285: Bellaert, leverde bewoningssporen uit de Romeinse tijd op.¹³
- CAI 32288: Meerveld, ook "Oude Hel" genoemd, leverde Romeinse begravings- en bewoningssporen op. Verder was hier nog een uitgestrekte Merovingische begraafplaats aanwezig, opgegraven in 1846-1848.¹⁴

⁷ Moens s.d.

⁸ <https://inventaris.onroenderfgoed.be>

⁹ De Swaef/Van Langenhoven 1999

10 Sergeant 1994-1995

¹¹ De Swaef/Van Langenhoven 1999

¹² De Swaef/Van Langenhoven 1999

¹³ De Swaef/Van Langenhoven 1999

¹⁴ De Swaef/Van Langenhoven 1999

4.2.3 Inschatting intactheid archeologisch erfgoed en archeologische potentie

Het projectgebied en de omgeving ervan bevatten verschillende gekende archeologische waarden. De vondsten van sporen uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen en nieuwe tijd in de omgeving wijzen op een rijke bewoningsgeschiedenis en geven een hoog potentieel voor deze periodes aan. Door de aanwezigheid van een site met bewoningssporen uit de ijzertijd en Romeinse tijd, evenals sporen uit de volle en late middeleeuwen en ook nog resten uit de nieuwe tijd, vlakbij het onderzoeksgebied, dient er rekening mee gehouden te worden dat deze resten mogelijk nog doorlopen in het onderzoeksgebied.

5 Resultaten terreinonderzoek

5.1 Toegepaste methoden & technieken

De totale af te graven oppervlakte bedroeg minstens 12,5 % van het te prospecteren terrein, respectievelijk 10 % door middel van proefsleuven en 2,5 % door middel van kijkvensters en/of dwarsseuven. De bovengrond werd verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog.

Tijdens het onderzoek werd de methode van continue sleuven gebruikt:

- parallelle proefsleuven ononderbroken over het volledige terrein;
- de afstand tussen de proefsleuven bedroeg niet meer dan 15 m (van middenpunt tot middenpunt);

Alle sporen, werkputten en minstens één representatief bodemprofiel per werkput werden fotografisch vastgelegd. De profielen werden zo gekozen dat een overzicht verkregen werd van de bodemopbouw van het volledige onderzoeksgebied. Daarnaast werden alle hoofdmeetpunten, proefsleuven, vlakken, profielen, sporen en aanlegvondsten topografisch ingemeten.

Het projectgebied omvat een oppervlakte van circa 3,03 ha (of 30316 m²). Het onderzoek geeft volgende getallen als resultaat:

- Onderzoekbare zone: 27680 m²
 - ◆ Te onderzoeken zone door middel van proefsleuven = 10 % of 2768 m²
 - ◆ Te onderzoeken zone door middel van kijkvensters en dwarsseuven = 2,5 % of 692 m²
- Onderzochte oppervlakte:
 - ◆ Aantal aangelegde werkputten: 22 = 3323 m²
 - ◆ Aantal aangelegde kijkvensters en dwarsseuven: 6 = 739 m²

De niet onderzoekbare zones omvatten een maïsveld met een oppervlakte van 506 m² en een tuinzone met een oppervlakte van 2130 m², die niet toegankelijk waren voor onderzoek.

Door het onderzoeksgebied loopt een veldweg van noord naar zuid, die de Kluisberg met de Burgtrede verbindt. Net zoals bij de vastgestelde bodemopbouw, werd een verschil vastgesteld tussen de sporen die zicht ten oosten van de veldweg bevinden en de sporen die zich ten westen daarvan bevinden. Daarom worden beide zones apart belicht.

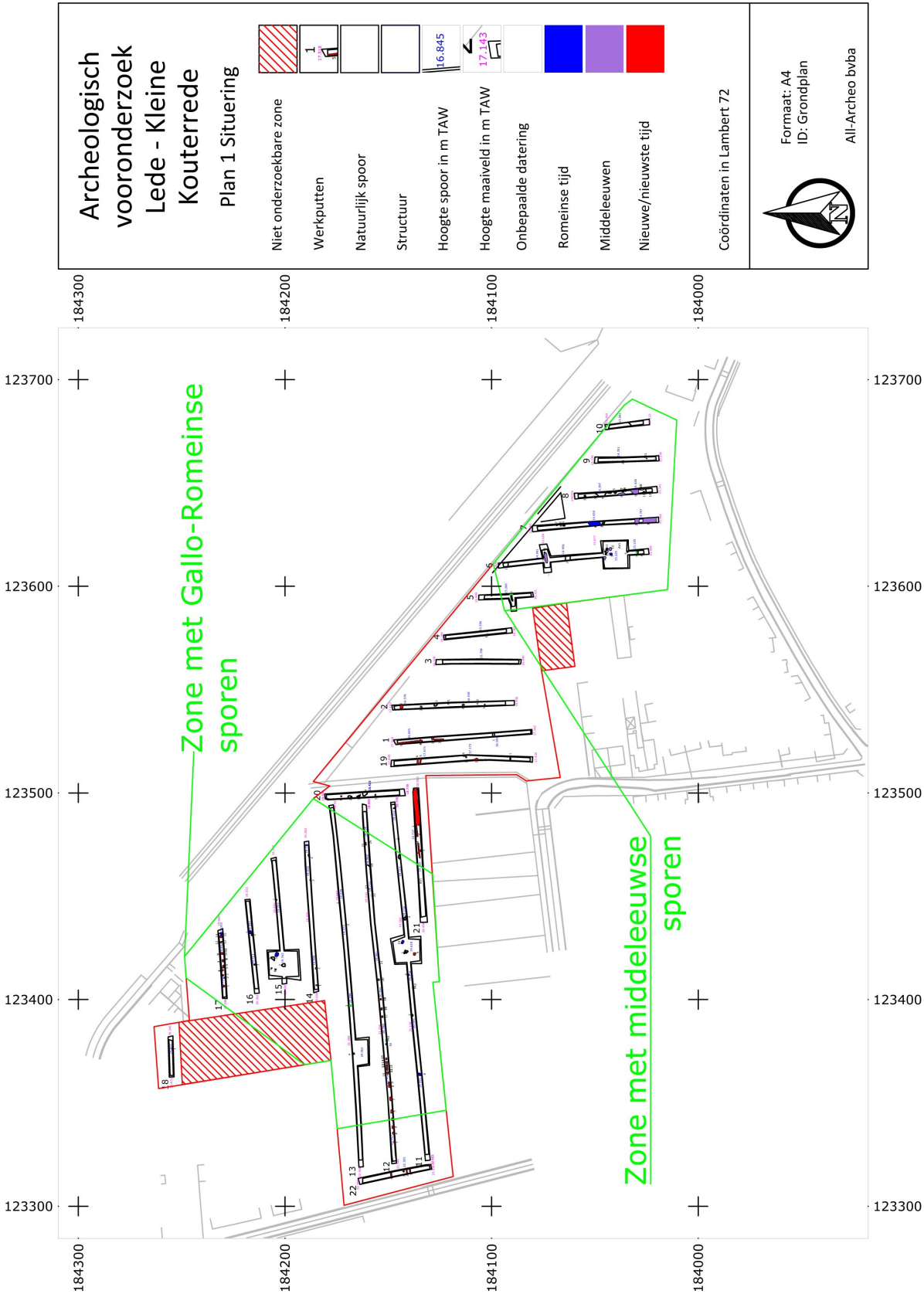

Fig. 11: Overzichtsplan

5.2 Bespreking sporen oostelijke zone

Sporen uit de middeleeuwen

In de oostelijke zone werden diverse bewoningssporen aangetroffen, die zich in hoofdzaak situeren in het zuidoostelijke deel van deze zone. Het gaat in de eerste plaats om diverse paalsporen, die in hoofdzaak aanwezig zijn in de werkputten 6 tot en met 8, met onder meer een cluster ter hoogte van het kijkvenster in werkput 6. Het gaat om ronde paalsporen met een diameter van 38 cm tot circa 1 m en een bruinigrijze gevlekte vulling. Een coupe op WP8S10 toont aan dat het paalspoor een maximale bewaarde diepte van 55 cm.

Fig. 12: WP6S10-13

Vondstmateriaal is onder meer afkomstig uit WP6S5 en omvat een wandfragmentje oxiderend gebakken gewone waar, dat in de Romeinse tijd gedateerd kan worden. In WP6S9 werden een wandfragment en twee bodemfragmenten gedraaid grijs aardewerk met een standvin aangetroffen, die gedateerd kunnen worden in de volle en late middeleeuwen. WP6S10 bevatte een wandfragment gedraaid grijs aardewerk dat eveneens in de middeleeuwen kan gedateerd worden. In werkput 6 bevatte WP6S12 nog twee passende wandfragmenten gedraaid grijs aardewerk, die eveneens in de middeleeuwen gedateerd kunnen worden. Nog een wandfragment gedraaid grijs aardewerk dat te dateren is in de middeleeuwen werd aangetroffen in WP7S6. WP8S10 leverde nog twee wandfragmenten en een vlak bodemfragment gedraaid grijs aardewerk op, dat algemeen te dateren is in de middeleeuwen.

Fig. 13: WP6S9

Fig. 14: WP8S10

Fig. 15: Doorsnede van WP8S10

Het vondstmateriaal wijst bijgevolg voor de sporen in dit deel van het onderzoeksgebied in hoofdzaak op een datering in de late middeleeuwen. Toch werd hier en daar ook Romeins vondstmateriaal aangetroffen, zoals onder meer in WP6S5. Dit is enigszins vreemd, aangezien dit spoor aansluit bij de omringende sporen, die op basis van vondstmateriaal gedateerd kunnen worden in de late middeleeuwen. Romeins vondstmateriaal werd in deze zone echter ook aangetroffen bij de aanleg van het vlak, zoals een randfragment van een *dolium*, dat werd

aangetroffen in werkput 6 (WP6AV1). Het is dan ook goed mogelijk dat Romeins materiaal dat zich in deze zone bevond, later in de tijd in de vulling van het spoor terecht gekomen is.

In de oostelijke zone bevinden zich verder nog een aantal kuilen die een gelijkaardige vulling hebben aan de paalsporen. Het is ook mogelijk dat een aantal van deze sporen waterputten zijn. De grotere kuilen zijn in hoofdzaak te situeren in werkputten 7 en 8, met onder meer WP7S4, WP8S6 en WP8S9. In WP7S4 werd een wandfragment

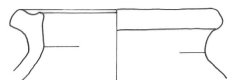

Fig. 17: Tekening randfragment protosteengoed uit WP8S6 (Schaal 1:3)

in de Romeinse tijd. WP8S6 bevatte een randfragment protosteengoed, te dateren in de late middeleeuwen, en WP8S9 bevatte een oorfragment gedraaid grijs

Fig. 16: WP8S6

aardewerk met roetsporen, afkomstig van een kookkan en te dateren in de late middeleeuwen, meer bepaald de 13de en 14de eeuw.¹⁵

Fig. 19: WP8S11-12

Fig. 18: WP5S1

Naast paalsporen en kuilen zijn er ook een aantal greppels aanwezig, in hoofdzaak met een oost-west oriëntatie. Voorbeelden van greppels zijn onder meer WP7S1 en WP7S2, die een bruinigrijze gevlekte vulling hebben. De greppel WP7S1 loopt door in WP8S12. Vondstmateriaal uit WP7S1 bestaat uit een randfragment gedraaid grijs aardewerk van een kom of grape, die dateert uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd. In WP7S2 werden nog twee wandfragmenten en een oorfragment gedraaid grijs aardewerk van een kan of kruik, die eveneens dateert uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd. De meest noordelijke greppel die aangetroffen werd, is aanwezig in werkputten 5 en 6 (WP5S1 en WP6S1).

Fig. 20: WP19S2

Het sluit aan bij de eerder besproken greppels, met eveneens een oost-west oriëntatie en een bruinigrijze gevlekte vulling. De greppel heeft een maximale bewaarde diepte van 20 cm.

¹⁵ De Groote 2008, 447

Sporen uit de nieuwe of nieuwste tijd

Meer naar de veldweg toe werden in deze zone nog een aantal recente rechthoekige kuilen aangetroffen met een homogene lichtbruine of een homogene donkergrijze vulling, maar ook recente ploeg- en bandensporen.

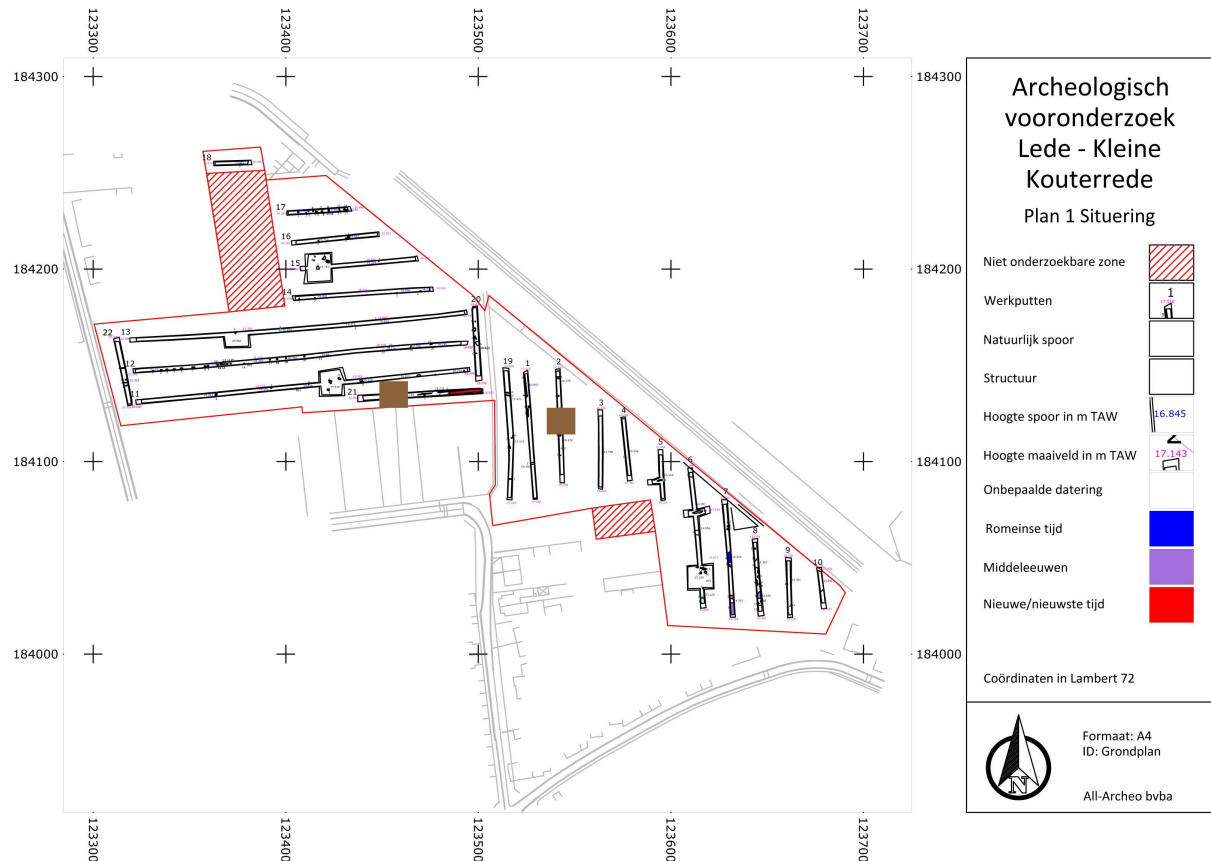

Fig. 21: Situeringplan met aanduiding van de silexvondsten (bruine vierkanten)

Fig. 23: WP2AV1

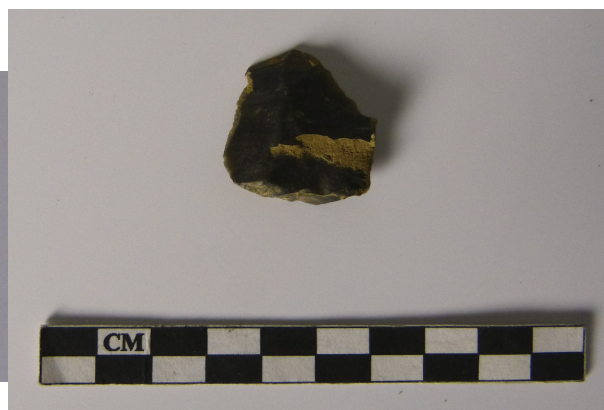

Fig. 22: WP21AV1

Silexvondsten

Tot slot werden nog twee silexen aangetroffen bij de aanleg van het vlak. Het gaat om de vondsten WP2AV1 en WP21AV1. Beide vondsten werden op enige afstand van elkaar gevonden, zonder andere gerelateerde silexvondsten vlakbij. Dit lijkt er op te wijzen dat het gaat om 'losse' artefacten, die niet ter plaatse geproduceerd of bewerkt werden. WP2AV1 werd bovendien aangetroffen in het pakket colluvium dat hier aanwezig is, en dat er op wijst dat de vondst zich

in een secundaire context bevindt. WP21AV1 werd aangetroffen op de contactzone tussen een mollenlaag en de C-horizont. Mogelijk bevindt ook deze vondst zich in een secundaire context als gevolg van bioturbatie. WP2AV1 omvat een klingfragment met retouches en WP21AV1 omvat een afslag met retouches.

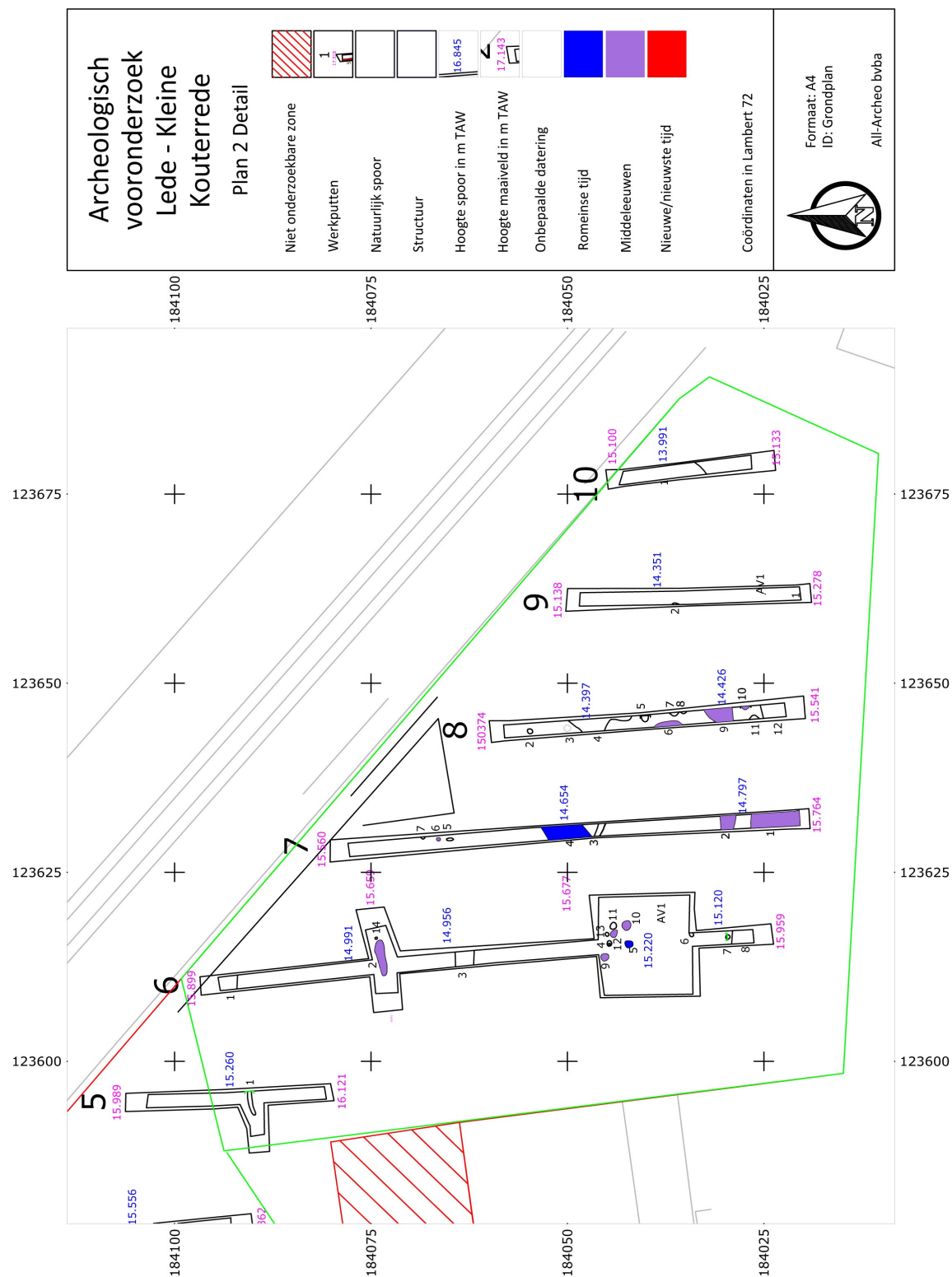

Fig. 24: Oostelijke zone

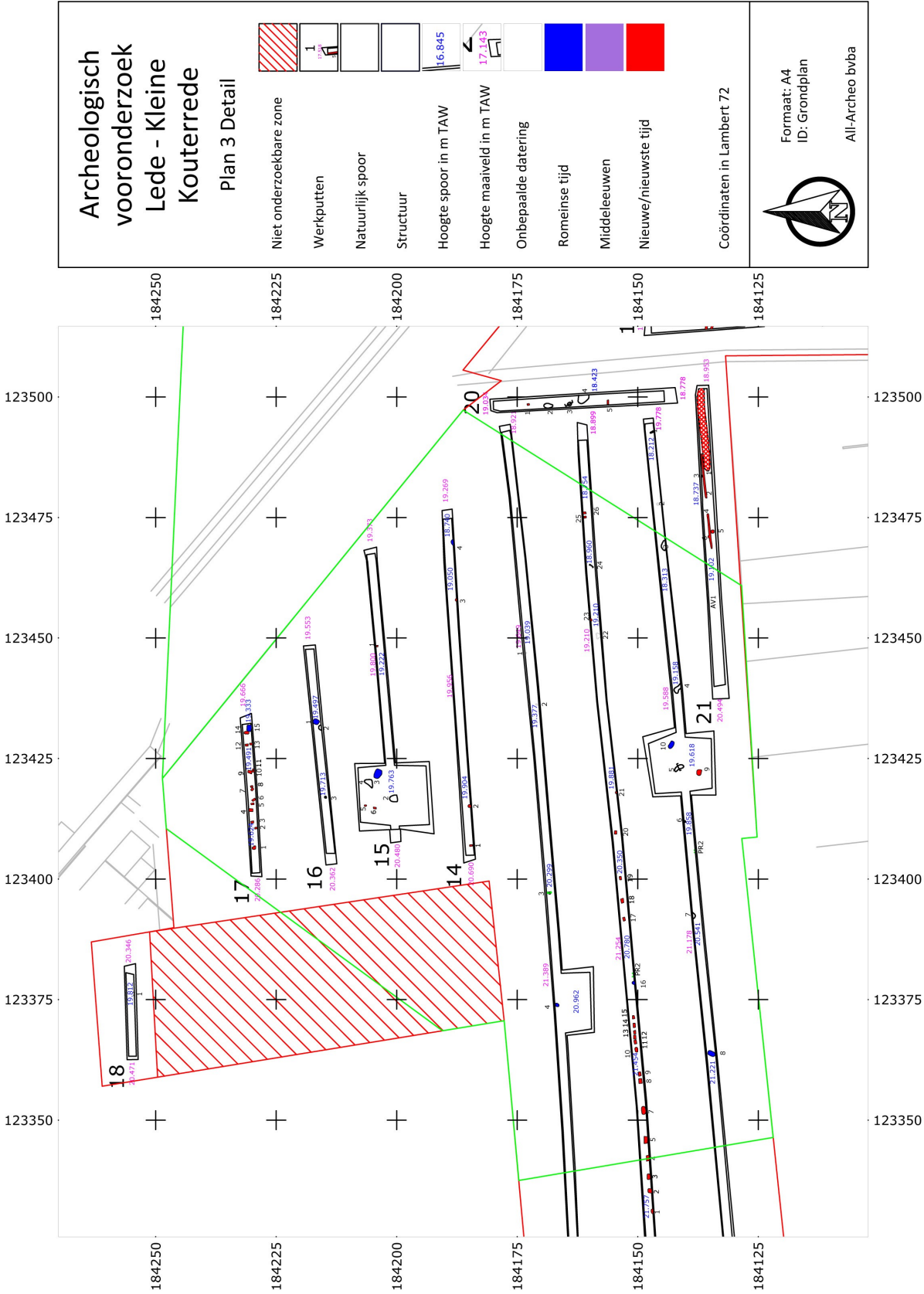

Fig. 25: Westelijke zone

5.3 Bespreking sporen westelijke zone

Sporen uit de Gallo-Romeinse tijd

In de westelijke zone werden in de eerste plaats een aantal sporen aangetroffen met een houtskoolrijke vulling. Het gaat enerzijds om een aantal brandrestengraven, vermoedelijk zeven, die veelal gekenmerkt worden door een eerder rechthoekige vorm en doorgaans twee lagen bevatten. De onderste laag wordt gevormd door een donkergrijze zwarte vulling die rijk is aan houtskool. In het midden van het spoor is er vaak nog een homogene lichtbruine vulling aanwezig.

Spoornummer	Afmetingen	Bot aanwezig	Monstername houtskool
WP11S8	1,51 x 0,85 m	ja	MHK1
WP11S10	1,48 x 0,76 m	ja	MHK2
WP12S16	Niet volledig in werkput	ja	
WP14S4?	Niet volledig in werkput		
WP15S3	1,83 x 1,35 m	ja	
WP16S1	1,14 x 0,96 m		
WP17S15	1,21 x 0,83 m		

Fig. 26: WP11S8

Fig. 27: WP11S10

Fig. 29: WP15S3

Fig. 28: WP16S1

Een aantal van de brandrestengraven bevatte duidelijk botresten. Hun lengte varieert van 1,14 tot 1,83 m en hun breedte varieert van 0,76 tot 1,35 m. WP15S3 is duidelijk het grootste graf dat aangetroffen werd tijdens dit onderzoek. Op vlak van vondstmateriaal leverde WP11S8 tien fragmenten reducerend gebakken gewone waar op, waaronder drie bodemfragmenten en zeven wandfragmenten. Deze zijn duidelijk verbrand en behoren toe aan een kom (Stuart 210) in Waaslands aardewerk, te dateren in de Romeinse tijd, meer bepaald de 1ste tot 3de eeuw na Chr. Ook WP11S10 leverde vondstmateriaal op. Het gaat om zeven wandfragmenten handgevormd aardewerk, die verbrand zijn.

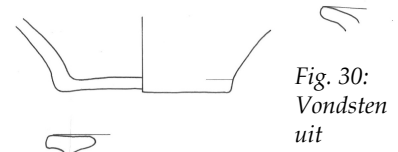

Fig. 31: Vondsten uit WP11S8 (schaal 1:3)

Fig. 32: Selectie vondsten WP11S8

Fig. 33: Vondsten WP13S4

Fig. 34: WP17S14-15

Fig. 35: WP13S4

Naast deze zeven brandrestengraven werd nog een rond spoor, WP13S4, met een houtskoolrijke vulling, maar ook met resten verbrande leem aangetroffen. Het spoor bevatte een randfragment en drie wandfragmenten handgevormd aardewerk met een organische magering die verbrand zijn en toegeschreven lijken te kunnen worden aan een beker.

Fig. 36: WP20S3-4

Fig. 37: Doorsnede van WP20S3

Fig. 39: WP13S3

Fig. 38: WP11S5

Sporen met een onbepaalde datering

Naast de sporen met een houtskoolrijke vulling zijn er ook nog een aantal paalsporen en kuilen aanwezig in deze zone. Deze zijn echter van onbepaalde datering, omwille van het ontbreken van vondstmateriaal. Het gaat onder meer om een niervormige kuil, WP11S5, met een bruinwitte gevlekte vulling en een komvormige doorsnede. Het spoor heeft een maximale bewaarde diepte van 52 cm. Dicht tegen de eerder vermelde veldweg werden in werkput 20 een aantal grote kuilen aangetroffen met een homogene grijswitte vulling en een maximale bewaarde diepte van 10 cm. Naast kuilen, is er in deze zone ook nog sprake van paalsporen. Eén daarvan is WP13S3, een rond paalspoor met een bruinwitte gevlekte vulling en een bewaarde diepte van 16 cm.

Sporen uit de nieuwe of nieuwste tijd

Tot slot bevinden zich in deze zone nog diverse recente kuilen en ploegsporen. De kuilen hebben een vierkante tot rechthoekige vorm en bevatten een homogene lichtbruine tot bruingrijze vulling. Een coupe op één van deze kuilen toont aan dat de sporen slechts enkele centimeter diep bewaard zijn. Op basis van stratigrafische relaties en vondstmateriaal zijn ze in de nieuwe tot nieuwste tijd te dateren. Vondstmateriaal is afkomstig uit WP21S1 en omvat een fragment kleurloos glas dat in de nieuwste tijd te dateren is.

Fig. 40: WP12S17

Fig. 41: WP22S1-3

5.4 Afgebakende sites

Middeleeuwse resten

Op basis van de resultaten van het terreinonderzoek, kunnen twee sites afgebakend worden. Het gaat in de eerste plaats om de bewoningssporen in het oosten van het onderzoeksgebied. Het gaat in hoofdzaak om paalsporen, kuilen en greppels, die op basis van vondstmateriaal in de late middeleeuwen gedateerd kunnen worden.

Gallo-Romeinse resten

In het westen van het onderzoeksgebied werden dan weer diverse resten van begraving aangetroffen, in de vorm van vermoedelijk zeven brandrestengraven. Deze komen verspreid over een groot deel van het terrein voor en lijken gedateerd te kunnen worden in de midden-Romeinse tijd. Tussen deze grafstructuren werden echter ook nog enkele bewoningssporen aangetroffen. Het gaat om kuilen en paalsporen, waarvan de datering niet nader bepaald kon worden omwille van het ontbreken van vondstmateriaal. De mogelijkheid bestaat evenwel dat deze sporen ook nog te relateren zijn aan de bewoningssporen die in het oosten van het terrein aangetroffen werden.

5.5 Besluit

Het archeologisch vooronderzoek toont de aanwezigheid aan van menselijke activiteiten in het verleden. Het gaat enerzijds om resten van begraving die gedateerd lijken te kunnen worden in de Romeinse tijd, en die zich in de westelijke zone van het onderzoeksgebied bevinden. In het oostelijke deel van het onderzoeksgebied bevinden zich dan weer diverse bewoningssporen, die gedateerd kunnen worden in de late middeleeuwen. Verspreid over het terrein werden ook recente sporen aangetroffen in de vorm van ploegsporen, bandensporen en kuilen. Deze zijn frequenter aanwezig in de westelijke zone dan in de oostelijke zone, maar zijn nooit vlakdekkend aanwezig en hebben een eerder geringe diepgang, waardoor hun versturende impact op het aanwezige bodemarchief eerder beperkt te noemen is.

6 Waardering

6.1 Oostelijke zone

De aangetroffen sporen dateren in de late middeleeuwen en omvat bewoningssporen zoals paalsporen, kuilen en greppels.

Beleving

Belevingswaarde in functie van schoonheid en herinneringswaarde is niet van toepassing.

Fysieke kwaliteit

De aanwezigheid van een pakket colluvium in de oostelijke zone, heeft de aanwezige sporen extra afgedekt, waardoor ze beter beschermd zijn tegen latere bodemverstorende activiteiten.

Inhoudelijke kwaliteit

De aangetroffen sporen sluiten mogelijk aan bij de sporen die eerder aangetroffen werden tijdens archeologisch onderzoek op het vlakbij gelegen domein Mesen. Hier werden onder meer grachten uit de volle en late middeleeuwen aangetroffen.¹⁶ De aanwezige silexvondst lijkt zich in secundaire context te bevinden en wijst niet rechtstreeks op de aanwezigheid van een site.

6.2 Westelijke zone

De aangetroffen sporen omvatten resten van begraving, met de vondst van diverse brandrestengraven, die gedateerd kunnen worden in de midden-Romeinse tijd.

Beleving

Belevingswaarde in functie van schoonheid en herinneringswaarde is niet van toepassing.

Fysieke kwaliteit

In de westelijke zone werden meer verstoringen aangetroffen onder de vorm van ploegsporen en recente kuilen, dan in de oostelijke zone, maar deze verstoringen zijn nooit zo vlakdekkend aanwezig en hebben een eerder geringe diepgang, waardoor hun versturende impact op het aanwezige bodemarchief eerder beperkt te noemen is. In het zuidelijke deel van deze zone bevindt zich een B-horizont, maar deze is niet aanwezig in het noordelijke en westelijke deel. Het ontbreken van een B-horizont in deze delen wijst mogelijk op erosie.

Inhoudelijke kwaliteit

De aangetroffen sporen sluiten mogelijk aan bij de sporen die eerder aangetroffen werden tijdens archeologisch onderzoek op het vlakbij gelegen domein Mesen. Hier werden zowel resten van bewoning als van begraving aangetroffen, die gedateerd kunnen worden in de midden-Romeinse tijd.¹⁷ Het is mogelijk dat de aangetroffen begravingsresten, die eveneens in de midden-Romeinse tijd gedateerd lijken te kunnen worden, deel uitmaken van een grotere site en met elkaar in relatie staan. De aanwezige silexvondst lijkt zich in secundaire context te bevinden en wijst niet rechtstreeks op de aanwezigheid van een site.

¹⁶ Clement/De Maeyer/Cherretté 2009; Archeologiebrochure 2

¹⁷ Clement/De Maeyer/Cherretté 2009; Archeologiebrochure 2

7 Analyse van de geplande situatie: effecten

Door middel van een analyse van de geplande situatie wordt onderzocht op welke wijze en in welke mate de effecten, zijnde de geplande ingreep in de bodem, de aanwezige archeologische waarden zal beïnvloeden. Dit maakt het mogelijk om voor de verschillende effecten, adviezen op te stellen.

Fysieke aantasting van archeologische waarden

De aanleg van de verkaveling noodzaakt een aantal bodemingrepen die tot op zekere diepte het bodemarchief volledig zullen vergraven.

Aantasting ensemblewaarde van archeologische waarden

De ensemblewaarde van de archeologische waarden is nog grotendeels bewaard en slechts in beperkte mate aangetast. De geplande bodemingreep zal de ensemblewaarde sterk aantasten.

Degradatie van archeologische waarden

Vooraf in het oostelijke deel van het onderzoeksgebied blijkt het aanwezige bodemarchief goed bewaard, maar ook in het westelijke deel blijken geen zware bodemverstorende activiteiten plaatsgevonden te hebben. De aanleg van de geplande verkaveling zal zorgen voor de verdere degradatie van de aanwezige archeologische waarden.

Deformatie van archeologische waarden

Als gevolg van de druk uitgeoefend door de in te planten gebouwen, zal ook een deel van de onderliggende bodem die niet onmiddellijk fysiek aangetast is, gecompacteerd worden. Ook de zware werfmachines zullen de bodem enigszins verstoren in de zones die niet onmiddellijk fysiek worden aangetast.

8 Aanbevelingen

8.1 Adviezen

Het archeologisch vooronderzoek toont de aanwezigheid aan van menselijke activiteiten in het verleden. Het gaat enerzijds om resten van begraving die gedateerd lijken te kunnen worden in de midden-Romeinse tijd, en die zich in de westelijke zone van het onderzoeksgebied bevinden. In het oostelijke deel van het onderzoeksgebied bevinden zich dan weer diverse bewoningssporen, die gedateerd kunnen worden in de late middeleeuwen. Verspreid over het terrein werden ook recente sporen aangetroffen in de vorm van ploegsporen, bandensporen en kuilen. Deze zijn frequenter aanwezig in de westelijke zone dan in de oostelijke zone, maar zijn nooit vlakdekkend aanwezig en hebben een eerder geringe diepgang, waardoor hun verstorende impact op het aanwezige bodemarchief eerder beperkt te noemen is.

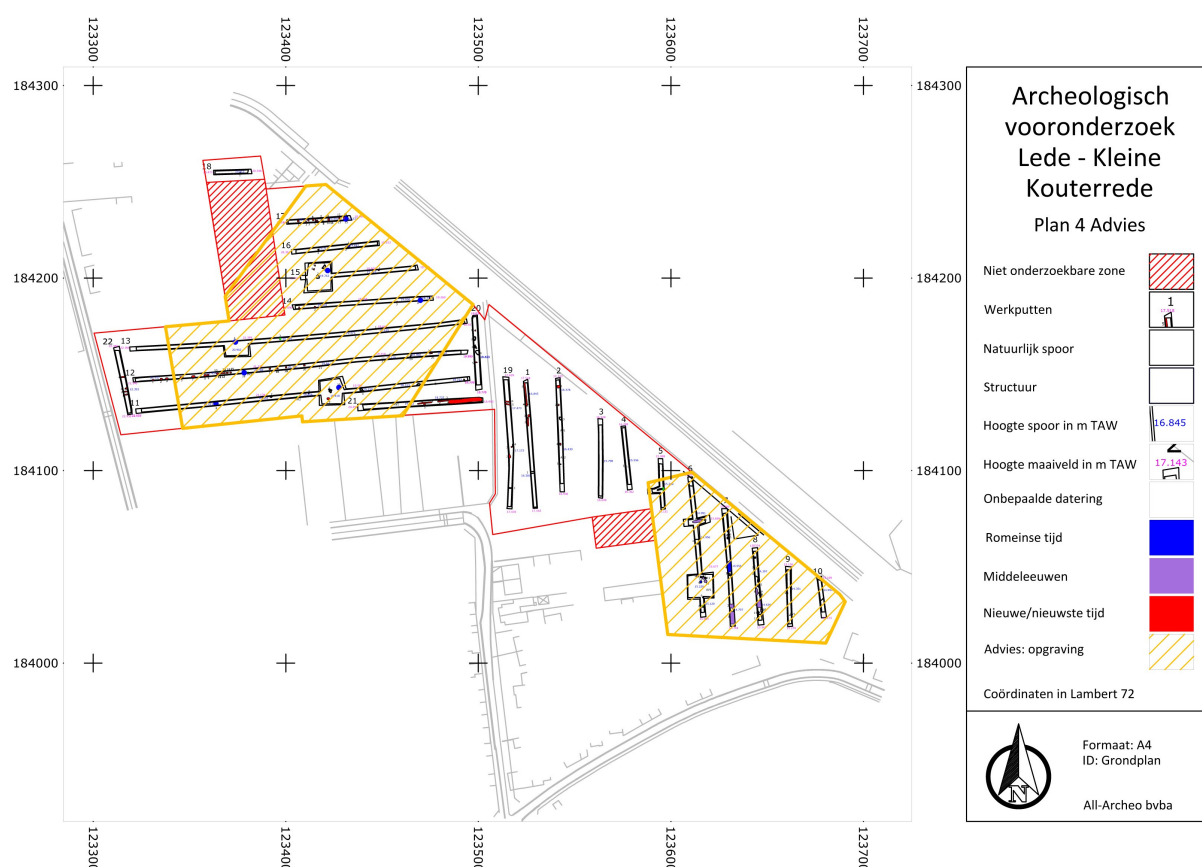

Fig. 42: Advieskaart met aanduiding van de zones waar een opgraving geadviseerd wordt (oranje arcering)

De aanwezigheid van resten uit de midden-Romeinse tijd en uit de late middeleeuwen hebben niet alleen een hoge informatiewaarde omwille van hun bijdrage tot onze kennis over de menselijke activiteiten met betrekking tot zowel begraving als bewoning in het verleden, maar ze zijn bovendien mogelijk in verband te brengen met het onderzoek aan het nabijgelegen domein Mesen. Hierdoor bestaat de kans dat de archeologische resten die tijdens dit onderzoek aangetroffen werden, deel uitmaken van een site die zich uitstrekt over een ruimere oppervlakte en waarvan reeds een deel kon onderzocht worden. De aanwezige silexvondsten lijken zich in een secundaire context te bevinden en wijzen niet rechtstreeks op de aanwezigheid van een site.

In het kader van een eventueel vervolgonderzoek dient echter wel aandacht uit te gaan naar de mogelijkheid op eventuele bijkomende silexvondsten.

Indien de aangetroffen resten niet *in situ* bewaard kunnen blijven, wordt een verder onderzoek van de aangetroffen resten door middel van een vlakdekkende opgraving geadviseerd. Daarvoor wordt een areaal afgebakend in het oostelijke deel van het terrein, dat de bewoningssporen uit de late middeleeuwen omvat en een oppervlakte van 5657 m² heeft, en wordt een areaal afgebakend in het westelijke deel van het terrein, dat onder meer de begravingssporen uit de Romeinse tijd omvat en een oppervlakte van 12362 m² heeft. Dit komt samen op een oppervlakte van 18019 m² of 1,8 ha, waarvoor een opgraving geadviseerd wordt.

9 Bibliografie

9.1 Publicaties

Clement, C., De Maeyer, W., Cherretté B., 2009: *Lede Domein Mesen. Archeologisch vooronderzoek februari 2009*, onuitgegeven rapport.

De Grootte, K., 2008: Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw), *Relicta Monografieën* 1, Brussel.

De Swaef W. & Van Langenhoven B., 1999: *Lede ondersteboven. Een kijk op het oudste verleden*, Lede.

Moens, J., *AAZ-dossier Lede-Kasteel Ronkenburg*

Sergant J., 1994-1995: *Een onderzoek naar de steentijd in het Aalsterse*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Gent.

Stuart, P., 1962: Gewoon aardewerk uit de Romeinse legerplaats en de bijhorende grafvelden te Nijmegen, Leiden (*supplement OMROL* 43).

s.n., s.d., Lede, Domein Mesen (*Archeologiebrochure* 2), Aalst

9.2 Websites

Agentschap voor geografische informatie Vlaanderen (2012)
<http://geo-vlaanderen.agiv.be/>

Centraal Archeologische Inventaris (2012)
<http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>

Databank ondergrond Vlaanderen (2012)
<http://dov.vlaanderen.be>

GIS Oost-Vlaanderen, Geografisch informatiesysteem – Provincie Oost-Vlaanderen (2012)
<http://www.gisoost.be/ATLASBW/>

Nationaal geografisch instituut (2012)
<http://www.ngi.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2012)
Vlaams instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)
<http://www.onderzoeksbalans.be>

10 Bijlagen

10.1 Lijst van afkortingen

CAI	Centrale Archeologische Inventaris
TAW	Tweede Algemene Waterpassing
DHM	Digitaal hoogtemodel

10.2 Glossarium

Ex situ	Tegenovergestelde van in situ.
Hydrografie	Beschrijving van de fysische eigenschappen van waterlichamen en het aangrenzende land.
In situ	Term gebruikt voor de aanduiding van archeologische resten die in dezelfde toestand worden teruggevonden als ze in het verleden door de mens zijn achtergelaten.
Off-site	Sporen die niet onmiddellijk aan een site kunnen toegewezen worden.
Onderzoeksgebied	Deel van het plangebied dat onderworpen is aan een archeologisch (voor)onderzoek.
Plangebied	Het terrein waarop een bodemverstorende activiteit wordt gepland of uitgevoerd.
Spijker	Bijgebouw dat dienst doet als opslagplaats.

10.3 Archeologische periodes

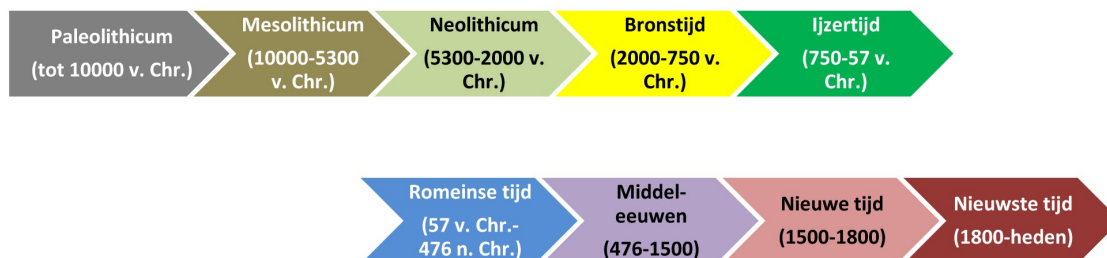

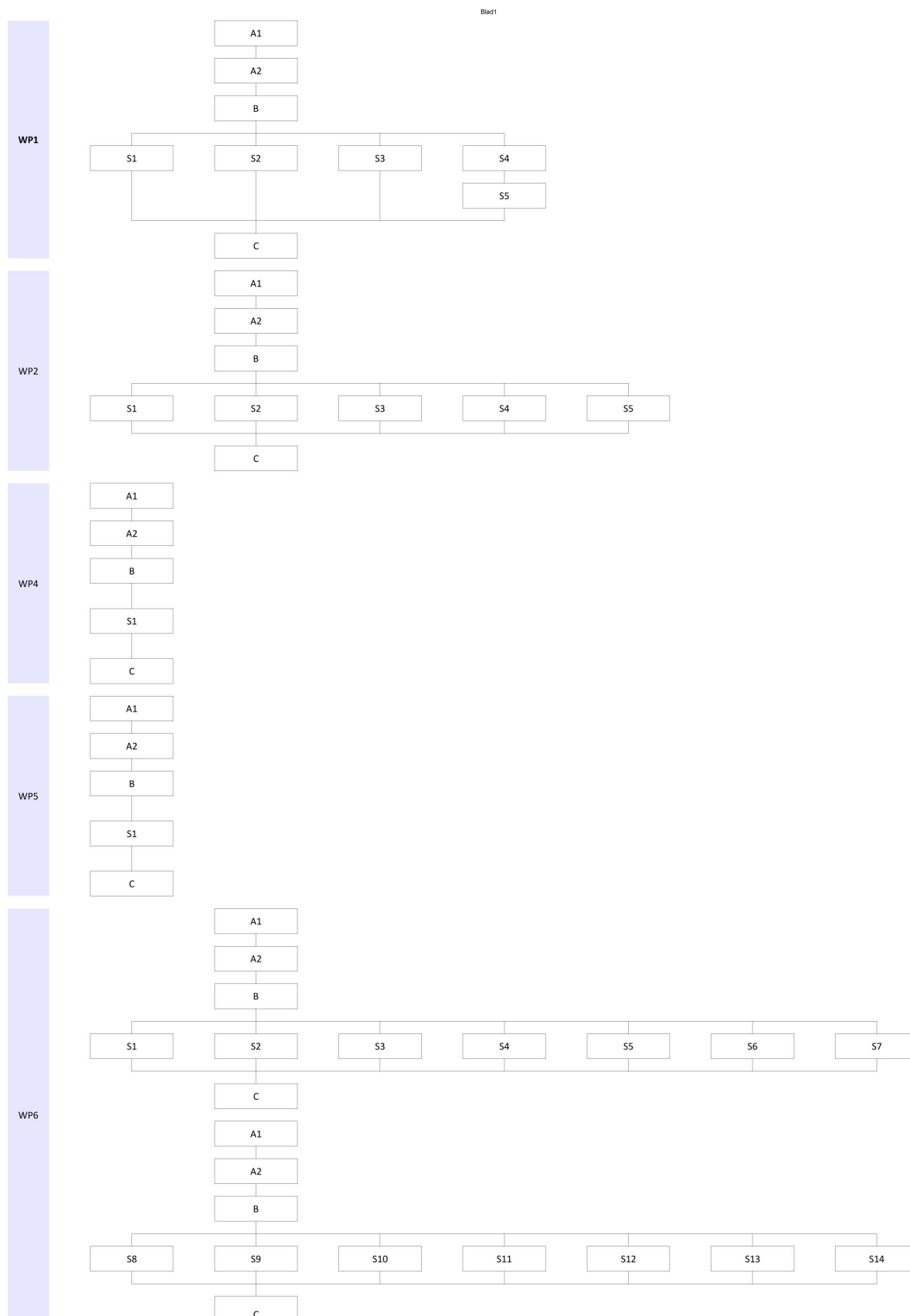
Fig. 43: Archeologische periodes

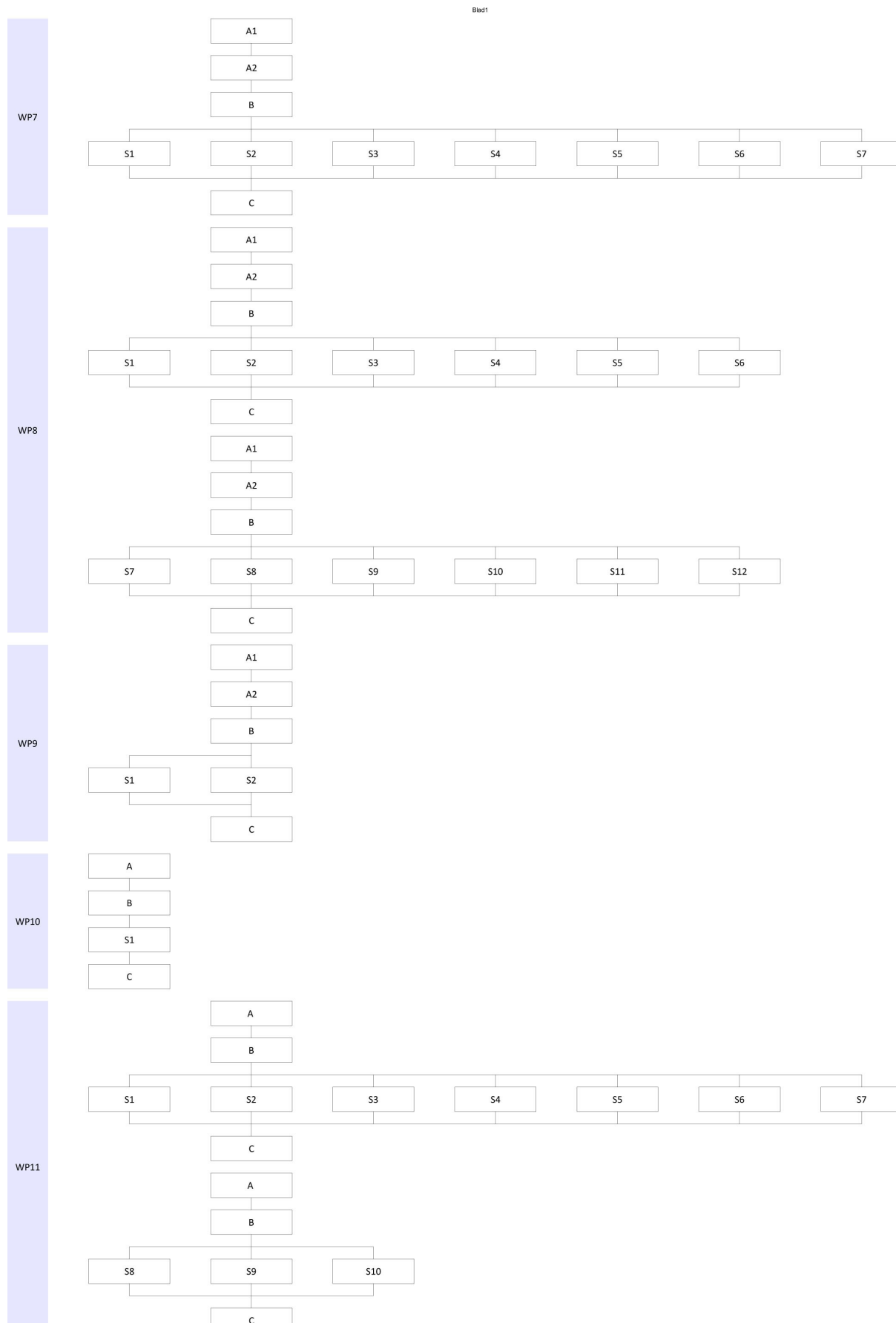
10.4 Plannen en tekeningen

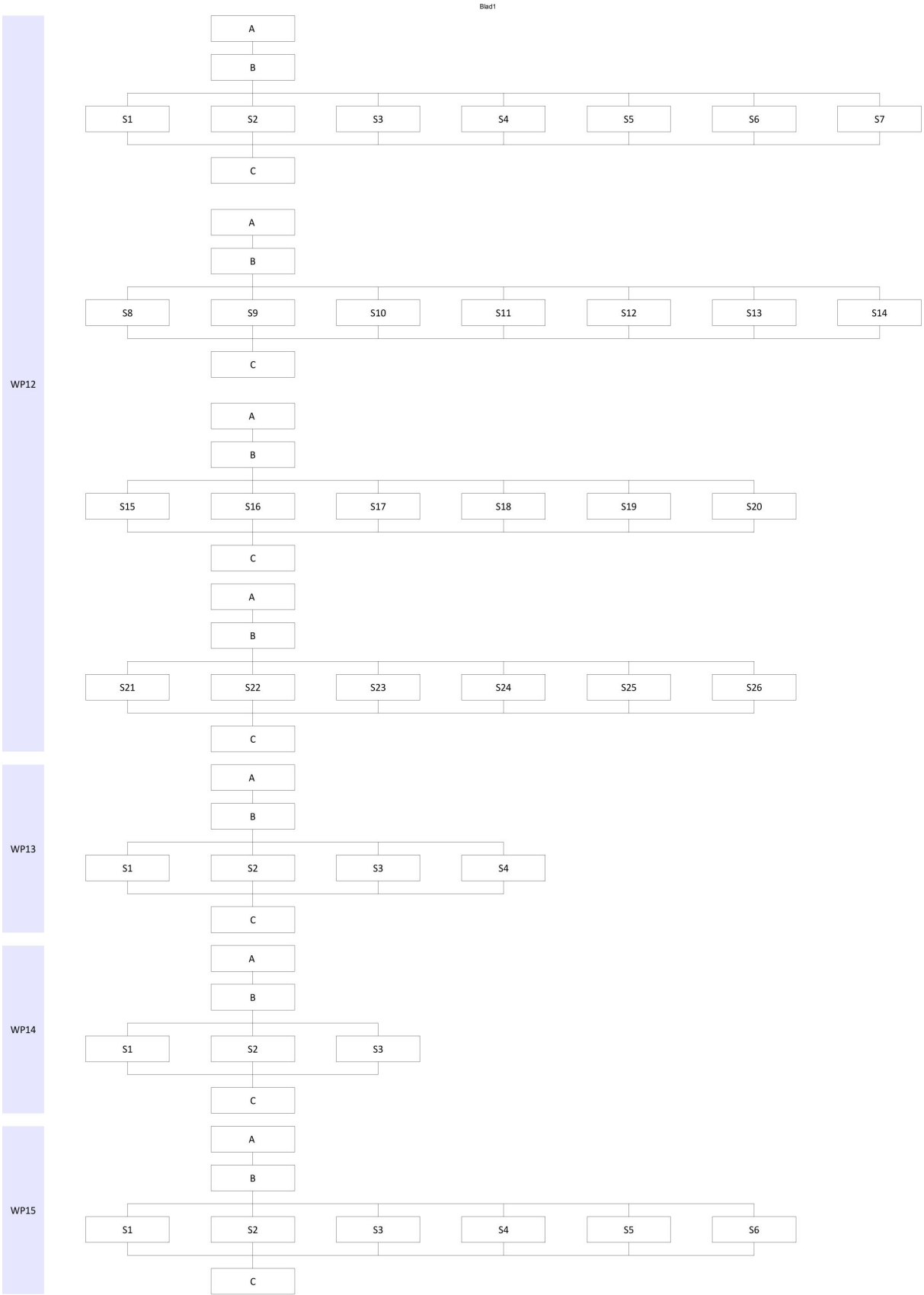
Plan 1: Situering
 Plan 2: Detail
 Plan 3: Detail
 Plan 4: Advies

Tekening 1: Profiel- en coupetekeningen

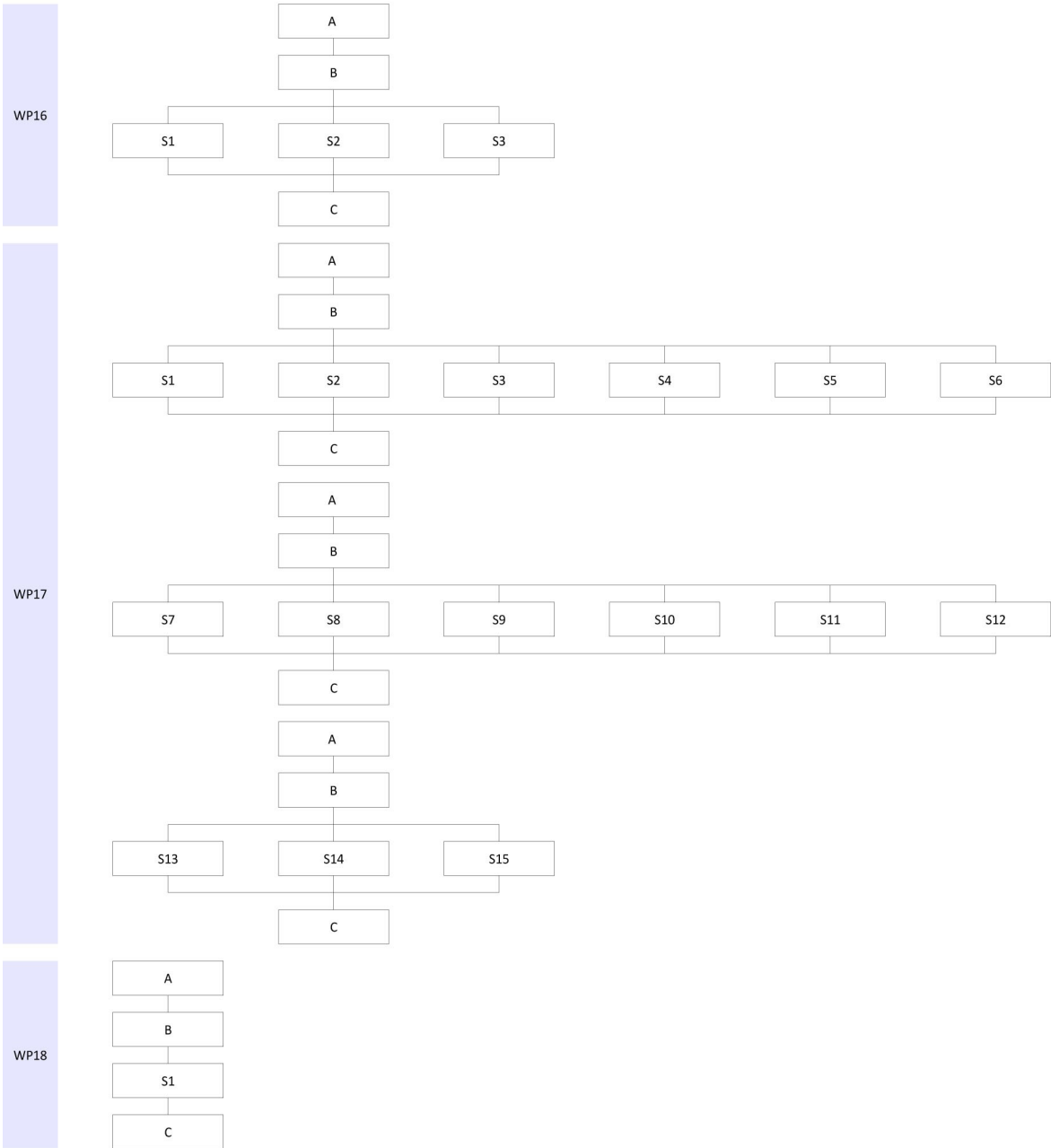
10.5 Harrismatrix

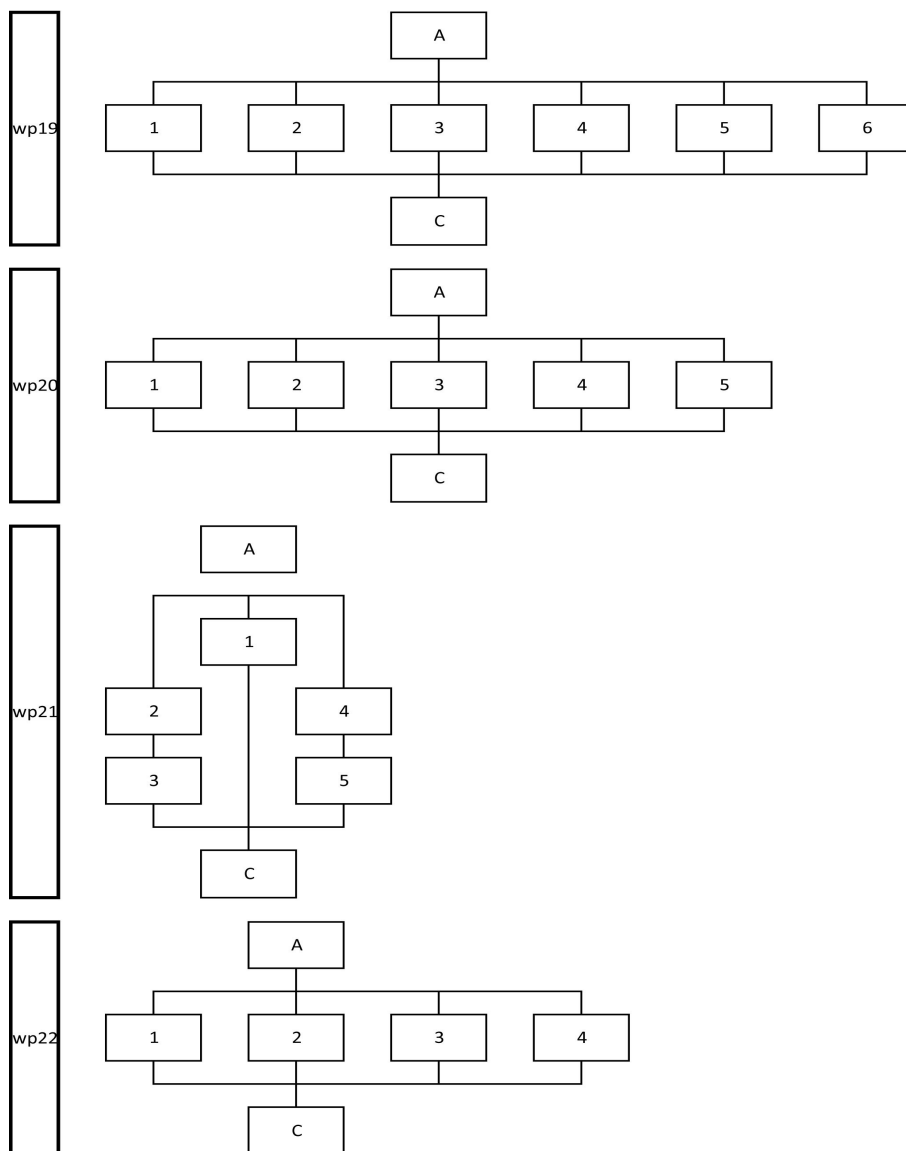

Blad1

10.6 Vondstenlijst

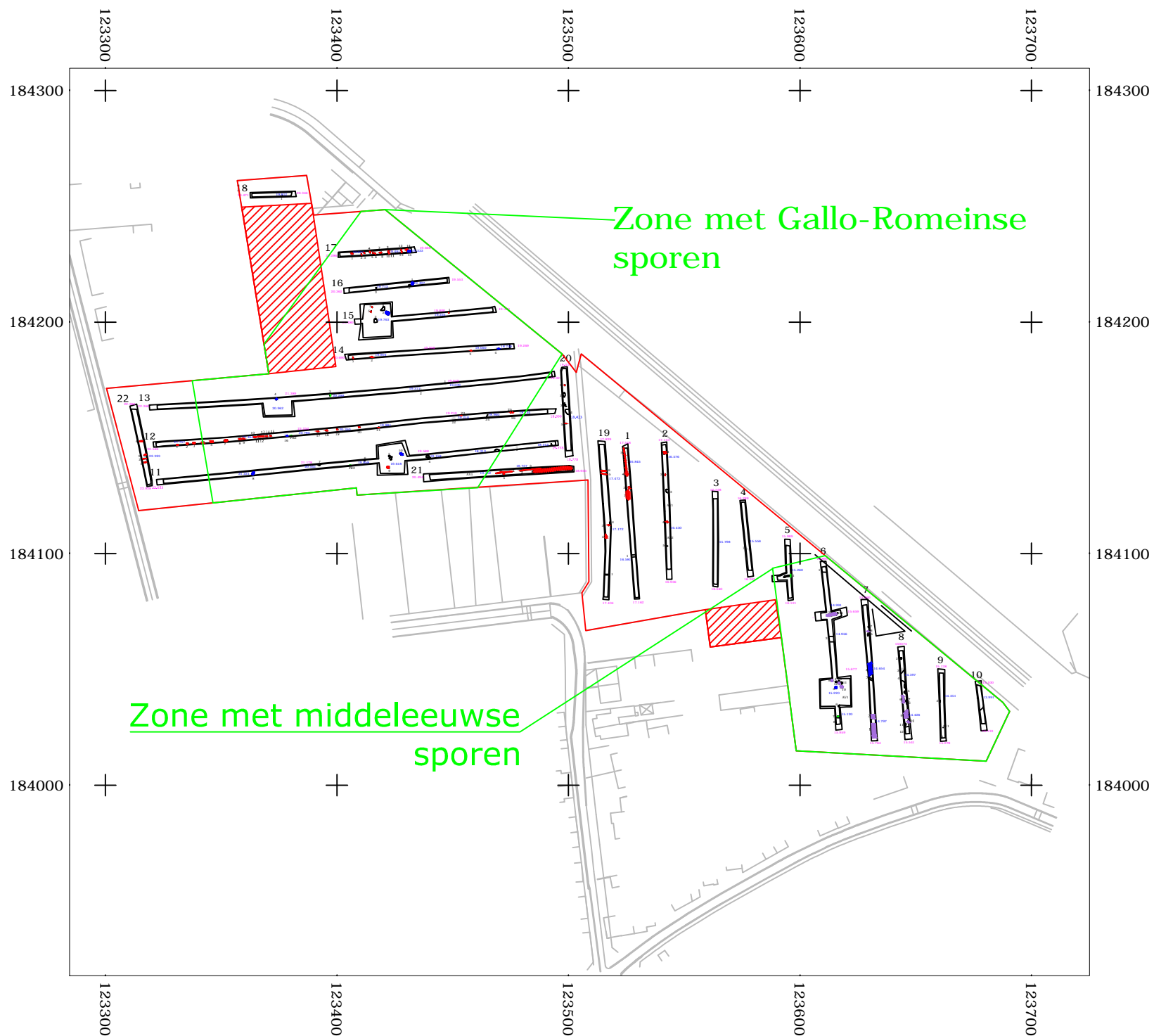
Datum	Vondstnr.	Locatie		Inzameling swijze	Aardewerk			Glas		Steen		Totaal aantal fragm.
		Werkp ut	Spoor		Vaat werk	Bouwm ateriaal	Andere	Vaat werk	Andere	Silex	Andere	
1/10/2012	AV001	2	AV1	Vlak						1		1
1/10/2012	V001	6	5	Vlak	1							1
3/10/2012	V002	6	9	Vlak	3							0
3/10/2012	V003	6	10	Vlak	1							1
3/10/2012	V004	6	12	Vlak	2							0
3/10/2012	AV002	6	AV1	Vlak	2							2
3/10/2012	AV003	6	AV2	Vlak	1							0
1/10/2012	V005	7	1	Vlak	1							1
1/10/2012	V006	7	2	Vlak	3							0
1/10/2012	V007	7	4	Vlak	1							1
1/10/2012	V008	7	6	Vlak	1							0
1/10/2012	V009	8	6	Vlak	1							1
1/10/2012	V010	8	9	Vlak	1							0
3/10/2012	V011	8	10	Coupe	3							3
1/10/2012	AV004	9	AV1	Vlak	3	1						0
2/10/2012	V012	11	8	Vlak	10							10
2/10/2012	V013	11	10	Vlak	8							0
2/10/2012	V014	13	4	Vlak	4							4
2/10/2012	AV005	13	AV1	Vlak	1							0
3/10/2012	V015	18	1	Vlak	1							1
8/10/2012	AV006	21	AV1	Vlak						1		1
8/10/2012	V016	21	1	Vlak				1				1
1/10/2012	V017	6	2	Vlak	1							0
Totaal					49	1	0	1	0	2	0	53
Totaal per hoofdcategorie							50		1		2	53

10.7 Monsterlijst

Datum	Monsternr.	Werkput	Spoor	Staal	Inzameling
2/10/2012	MHK1	11	8	Houtskool	Handmatig
3/10/2012	MHK2	11	10	Houtskool	Handmatig
2/10/2012	MHK3	13	4	Houtskool	Handmatig

10.8 CD-rom

Inventarislijsten van het gerecupereerde vondstenmateriaal, van de sporen met beschrijving, van alle tekeningen en van alle foto's zijn digitaal beschikbaar. Dit is tevens het geval voor het dagboek, de foto's, de plannen en tekeningen.

Archeologisch vooronderzoek Lede - Kleine Kouterrede

Plan 1 Situering

Niet onderzoekbare zone

Werkputten

Natuurlijk spoor

Structuur

Hoogte spoor in m TAW

Hoogte maaiveld in m TAW

Onbepaalde datering

Romeinse tijd

Middeleeuwen

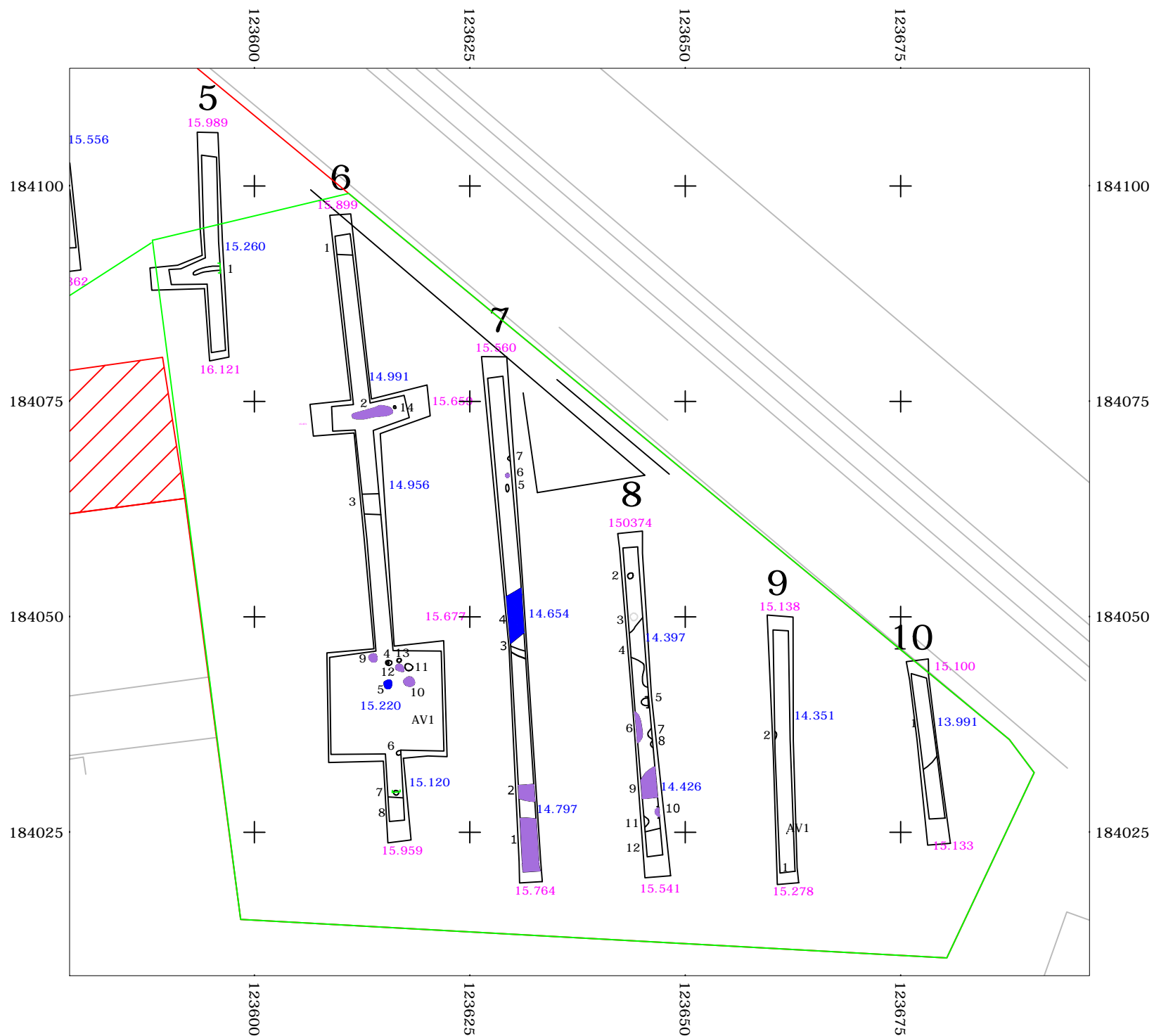
Nieuwe/nieuwste tijd

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Lede - Kleine Kouterrede

Plan 2 Detail

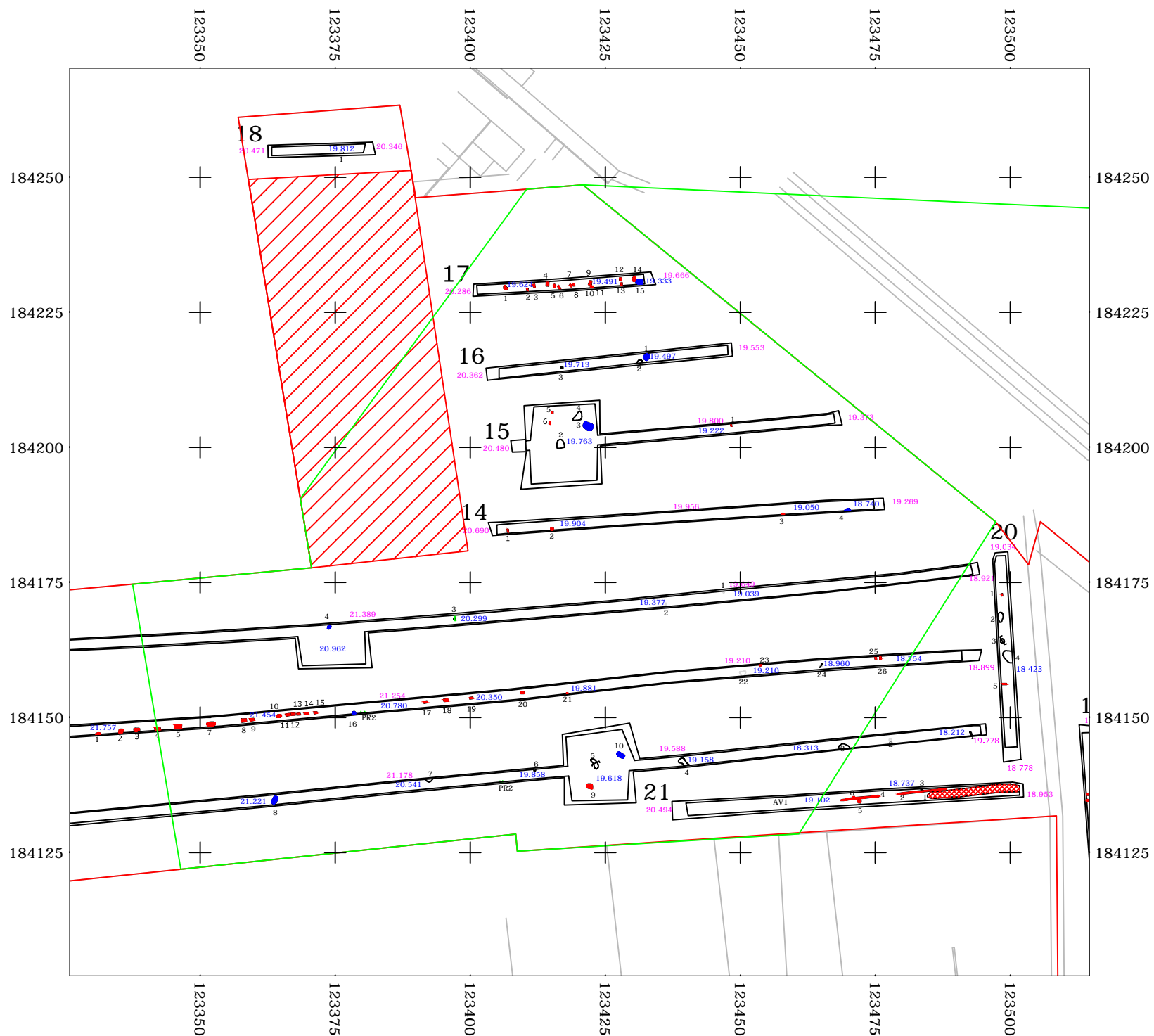
Niet onderzoekbare zone	
Werkputten	
Natuurlijk spoor	
Structuur	
Hoogte spoor in m TAW	
Hoogte maaiveld in m TAW	
Onbepaalde datering	
Romeinse tijd	
Middeleeuwen	
Nieuwe/nieuwste tijd	

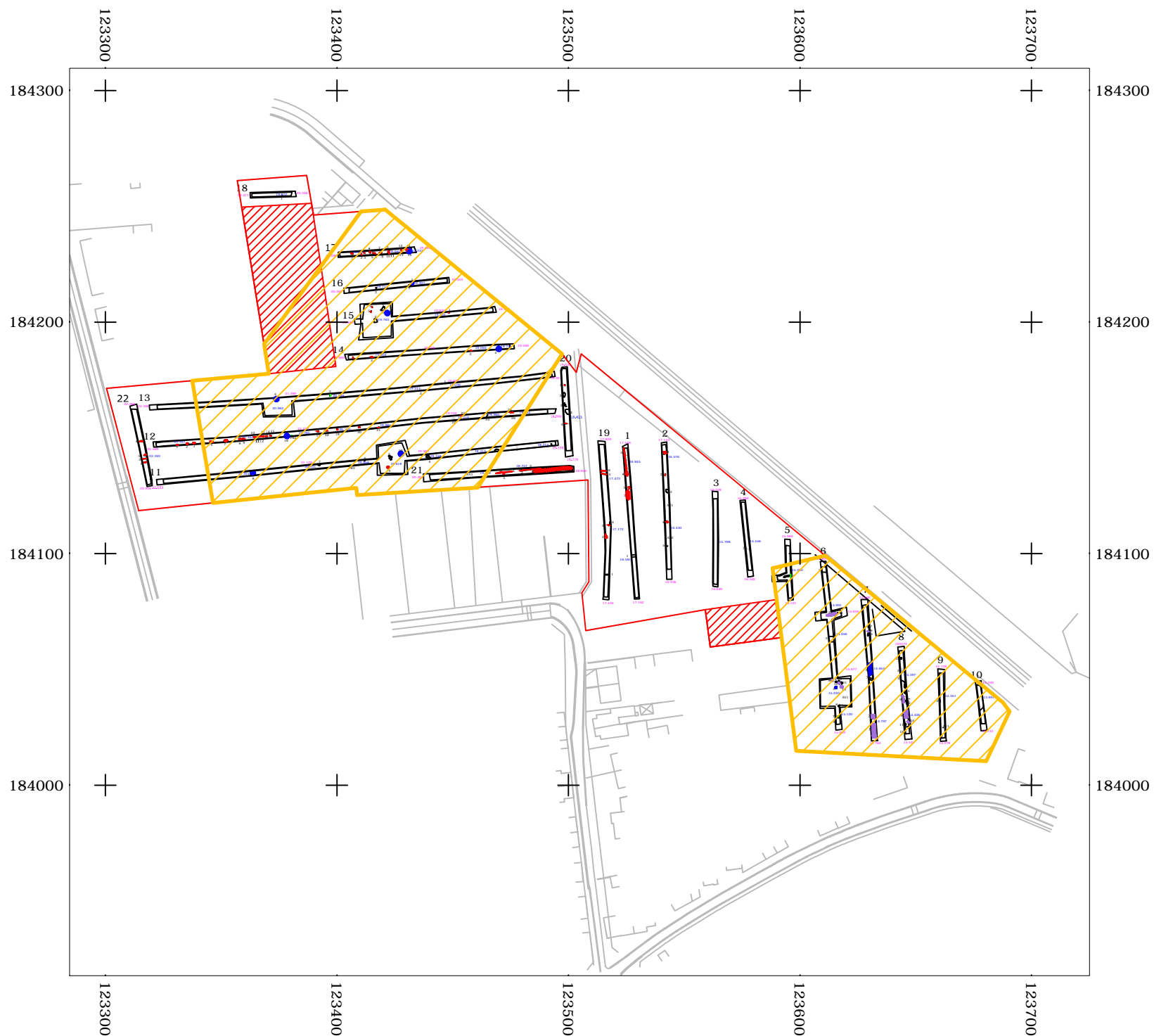
Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Lede - Kleine Kouterrede

Plan 4 Advies

Niet onderzoekbare zone

Werkputten

Natuurlijk spoor

Structuur

Hoogte spoor in m TAW

Hoogte maaiveld in m TAW

Onbepaalde datering

Romeinse tijd

Middeleeuwen

Nieuwe/nieuwste tijd

Advies: opgraving

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

